

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN | NR 3 | 2023

En officer och förlossningsman

Det läser vi i hängmattan

Vad händer med Science Village?

Tåg till Mallis

FLYG I TJÄNSTEN INGET ALTERNATIV

Starkare marin profil med nytt fältlabb i Simrishamn

Lunds universitet stärker sin marinbiologiska profil. Tack vare stöd från Region Skåne och privata donationer på närmare en miljon kronor har ett modernt fältlaboratorium upprättats på Marint centrum i Simrishamn. Här ska forskare från en rad institutioner bedriva projekt om Östersjön.

Anders Persson, lektor i akvatisk ekologi, böjer sig fram över det nya mikroskopet och betraktar den kinesiska ullhårskrabban som Josefine Larsson, forsknings- och innovationskoordinator på Marint centrum, precis plockat fram ur en GB-glassburk. Den nu djupfrysta krabbtaskan, som fångats av en fiskare i Kivik, är ett exempel på en invasiv djurart som på sikt kan sabotera havsmiljön i Östersjön.

– Det här är en lurig rackare! Precis som fisken svartmunnad smörbult som blivit allt vanligare i Östersjön äter ullhårskrabban tunnskaliga blåmusslor som behövs för att filtrera vattnet. Detta kan leda till bottenöd och mer algblomning i Östersjön, säger Anders Persson.

MARINT CENTRUM etablerades av Simrishamns kommun 2010 som en mötesplats med fokus på hav, vatten och kustbygd. 2019 inleddes ett forskningssamarbete med Lunds universitet. Anders Persson har varit med sedan dess.

– Lunds universitet har ingen uttalad marinbiologisk profil jämfört med Göteborg och Stockholm, men det pågår mycket ►

Anders Persson och Josefine Larsson arbetar ihop i det nya marina fältlabbet, där de bland annat undersöker sill och kinesiska ullhårskrabbor.

Anders Persson och Josefine Larsson ser fram emot att arbeta med den nya undervattensdrönaren (nederst till vänster) som kan filma och fotografera under ytan.

► marin forskning utspridd på olika institutioner. Så vi hoppas att forskningen här i Simrishamn kommer att bättre profilera universitetet i marina frågor, säger han.

Det nya labbet är utrustat med mikroskop och apparatur för provhantering av vatten, sediment och bottenfauna. Här kommer forskarna att kunna torka, frysa, artbestämma, mäta och väga. Det finns också utrustning för att bevara prover inför dna- och proteinanalys, samt en undervattensdrönare.

– Jag har precis varit ute och premiärkört den. Det var lite som att spela tv-spel. Möjligheterna att kunna filma och fota under ytan kommer att vara mycket betydelsefulla i flera forskningsprojekt, säger Josefine Larsson.

FÖRUTOM ANDERS PERSSONS forskning om invasiva arter pågår en rad andra projekt om bland annat spökgarn, PFAS, marina däggdjur och våtmarkers effektivitet mot syrebriest och brunifiering. Men även projekt om sillen i Östersjön, analys av tungmetaller i

sediment och blåmusslor, rening av kommunalt avloppsvatten och anläggandet av ett artificiellt torskrev utanför Hanö i Blekinge.

– Vi har forskare från både Geologiska institutionen, Centrum för miljö- och klimatvetenskap, Internationella miljöinstitutet, Institutionen för tjänstvetenskap och LTH som är knutna till oss och bedriver projekt här. Vi välkomnar fler forskare från olika discipliner, det tvär- och mångvetenskapliga perspektivet är viktigt för att hantera Östersjöns komplexa utmaningar, säger Josefine Larsson.

DEN MARINA MILJÖN i Östersjön har länge varit hotad. Men under de senaste åren har det börjat se bättre ut med klarare vatten, återväxt i tångskogen och en minskning av gamla miljögifter.

– Vi hoppas att det nya labbet kan leda till att vi lär oss mer om Östersjön och att det också kan bidra till en fortsatt god marin utveckling, säger Anders Persson.

**TEXT: JOHAN JOELSSON
FOTO: KENNET RUONA**

REDAKTION

Jan Olsson
redaktör
046-222 94 79
jan.olsson@kommunikation.lu.se

Minna Wallén-Widung
journalist
046-222 82 01, minna.wallen-widung@kommunikation.lu.se

Petra Francke
journalist och formgivare
046-222 03 16
petra.francke@kommunikation.lu.se

Lena Björk Blixt
journalist naturvetenskap
046-222 71 86
lena.bjork_blixt@science.lu.se

Åsa Hansdotter
journalist medicin
046-222 18 87
asa.hansdotter@med.lu.se

Peter Kjällkvist
journalist ekonomi
070-847 12 72
peter.kjallkvist@ehl.lu.se

Gisela Lindberg
journalist humaniora och teologi
046-222 72 33
gisela.lindberg@kansliet.lu.se

Ulrika Oredsson
journalist samhällsvetenskap
046-222 70 28
ulrika.oredsson@kommunikation.lu.se

Jessika Sellergren
journalist teknik
046-222 85 10
jessika.sellergren@lth.lu.se

Eva Johannesson
ansvarig utgivare
046-222 14 97
eva.johannesson@kommunikation.lu.se

Adress: LUM, Lunds universitet,
Box 117, 22100 Lund

Internpost: Hs 22 **E-post:** lum@lu.se

LUM på nätet: www.lu.se/lum

Annonser: lum@kommunikation.lu.se

Prenumerationer: Anställda vid LU får LUM gratis. För prenumeration kontakta eva.westerberg@kommunikation.lu.se, tel 046-222 70 10.

Adressändring: Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: Ljungbergs Tryckeri i Klippan

Nästa LUM: Manusstopp: 23 augusti.
Utkommer: 14 september.

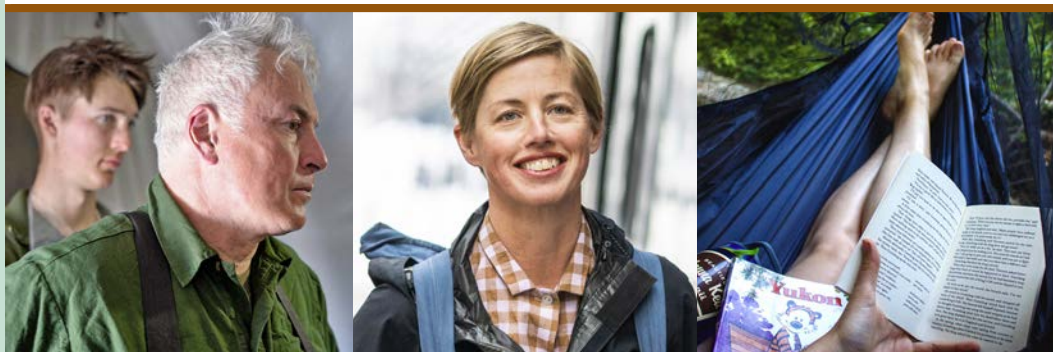
ISSN: 1653-2295

Omslag: Emma Kritzberg. Foto: Johan Persson

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda liksom ett stort antal läsare utanför universitetet. LUM har en upplaga på 10 000 exemplar och utkommer med 6 nummer per år.

smakprov.

8 Science Village – en pengafråga

Kostnaderna är det som avgör omfattningen av universitetets etablering i Science Village. Verksamhet som idag bedrivs på 44 000 kvadratmeter är under lupp. Hur många fysiker och kemister som till slut flyttar från Sölvegatan är oklart.

16 Flyget ryker alla dagar i veckan

Biologiprofessorn Emma Kritzberg flyger inte. När det var dags att ta sig till ett möte på Mallorca var valet självklart. Tåg. Och en färjetur. I LUM berättar hon varför 54 timmar på resande fot är att föredra framför några timmar i en flygstol.

24 Opererar strax bakom stridslinjen

Är man läkare i brigadunderhållsbataljonens traumatropp och den som först tar hand om krigets svårast skadade så gäller det att inte darra på handen. Stefan Hansson tränade på en granatskadad reporter under jätteövningen Aurora 23.

26 Semesterböckerna vi ser fram emot

Kerstin Bergman är litteraturvetaren som blivit en framgångsrik deckarförfattare. Hon och tretton andra anställda berättar vilka böcker de siktar in sig på i sommar.

32 Nerväxt utmanar marknadskrafterna

Är jakten på mer, mer, mer av allt vägen till undergången? Eller är det fortsatt tillväxt som är räddningen? Företrädare för båda åskådningarna redogör för varför just de har rätt.

Nya styrelseordföranden:

Satsar för fullt i 17 månader

STYRNING. I maj tillträdde Formas tidigare generaldirektör Ingrid Petersson posten som ny styrelseordförande för Lunds universitet. Två dagar före utnämningen ändrades förutsättningarna för henne och övriga styrelseledamöter när regeringen mer än halverade mandattiden från tre år till 17 månader.

– Det var olyckligt. Jag kommer dock att satsa för fullt under de 17 månader som beslutet gäller, så får vi se vad som händer sedan, kommenterar Ingrid Petersson.

I mitten av juni leder hon sitt första styrelsemöte i Lund. När tid ges ska hon träffa företrädaren Jonas Hafström som i en intervju i förra numret av LUM berättade att den största utmaningen under hans åtta år som ordförande varit att universitetet är så decentraliserat och att allt tar väldigt lång tid.

Hur tar man sig an en sådan organisation?

– Jag tror att det är viktigt att ha en gemensam vision, eller kalla det riktning i arbetet. Det är också viktigt att vara överens om vad som ska vara lika och vad som kan vara olika,

Ingrid Petersson var tidigare generaldirektör på Formas och har nu blivit styrelseordförande för Lunds universitet.
FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

vilket kräver dialog. Annars är det nog de gamla beprövade verktygen som får användas – organisation, utnämningar, styrning, ekonomi, uppföljning och utvärdering. Den snabba utvecklingen kräver dock att man kortar ledtider när snabbhet är en framgångsfaktor.

Ingrid Petersson kommer från Nye utanför Vetlanda i Småland. Hon utbildade sig i

Uppsala inom internationell ekonomi med fransk inriktning. Hon har varit generaldirektör för Formas och i följd fick hon uppdraget att utreda framtidens forskningsfinansiering.

– Min bakgrund gör att jag känner universitets- och högskolevärlden väl. Jag har under många år följt utbildnings- och forskningspolitik både nationellt och internationellt. Jag har även besökt de forskningsintensiva universiteten flera gånger. Jag har också byggt upp ett stort kontaktnät. Det kan vara bra att veta vem som har djup kunskap i en fråga och var man kan få råd och stöd.

Vid sin sida som vice ordförande får Ingrid Petersson Alfa Lavals vd och koncernchef Tom Erixon.

Hur kompletterar ni varandra?

– Jag har, förutom fem år inom Astra Zenecas forskningsorganisation, arbetat inom offentlig sektor i många olika organisationer. Tom har en gedigen industriell bakgrund. Alfa Laval är en global organisation

Hård kritik mot kortare mandattid

Beslutet att förkorta mandattiden för universitetsstyrelsernas ledamöter från tre år till 17 månader påstås botten i det försämrade världsläget och att regeringen vill försäkra sig om säkerhetskompetens i styrelserna. Beslutet har mötts av hård kritik. Inte minst från rektorerna vid landets lärosäten som med gemensam röst gått ut och sagt att beslutet hotar den akademiska friheten.

I ett brev till regeringen har 37 rektorer, däribland LU:s rektor Erik Renström, beskrivit beslutet som ett misstroende mot styrelsernas kompetens, samt att beslutet riskerar hota lärosätenas autonomi och öka den politiska styrningen. Enligt rektorerna försvåras deras arbete. Rektorerna arbetar nära styrelserna och långsiktigheten i verksamheten bygger på stabilitet och ledamöter som är insatta i olika frågor.

vilket gör att man inom företaget har kunskap om var i världen högre utbildning och forskning är riktigt bra och vad det finns att lära. Jag tror att det är en stor tillgång för styrelsen att ha flera med erfarenhet av att arbeta i ledningen för stora organisationer.

Vid mötet i juni ska styrelsen diskutera läget i omvärlden och påbörja verksamhetsplaneringen för 2024.

Vad ser du mest fram emot?

– Jag tycker att lärosäten är fantastiska miljöer med alla unga människor där framtidstron ofta är stark. Det finns också mycket spännande i forskningen, både i den grundläggande och den forskning som är inriktad på att lösa samhällsproblem. Jag ser verkligen fram emot att jobba tillsammans med den övriga styrelsen för att skapa de allra bästa förutsättningarna för utbildning och forskning vid Lunds universitet.

Lunds universitet har halkat utför på den internationella rankningen. Kan styrelsen göra något för att vända utvecklingen?

– Styrelsens uppgift är att försöka se till att Lunds universitet har hög attraktivitet hos de bästa studenterna och forskarna. Forskarna måste ges goda förutsättningar för sin forskning.

Vilka andra utmaningar ser du?

– Det är hård konkurrens om talanger och forskningsmedel. Vad jag har förstått kommer det också att behöva ske en omfattande utveckling av universitetets olika campus de kommande åren och byggen brukar ofta bli dyrare och ta längre tid än planerat.

Vilka direktiv har du fått från Utbildningsdepartementet?

– Jag har inte fått några direktiv.

Vad gör du när du inte jobbar?

– Jag tycker om att vara ute i naturen, odla, experimentera i köket och att läsa. Samt umgås med familj och vänner förstås.

JAN OLSSON

Ledamöterna i universitetsstyrelsen

NYA EXTERNA

Tom Erixon

Tom Erixon blir ny vice ordförande i styrelsen. Han är sedan 2016 vd för Alfa Laval. Tom Erixon läste juridik vid Lunds universitet och har en bakgrund som ledare inom stora företag som Ovako och Sandvik. Han är ordförande i Teknikföretagens styrelse samt i styrelsen för AFRY.

Tom Erixon.
FOTO: ALFA LAVAL

Pernilla Johansson

Pernilla Johansson är sedan 2019 verksam som seniorekonom hos Swedbank. Hon har en doktorsexamen i nationalekonomi från Lunds universitet och disputerade 2010. Hon har tidigare jobbat på Finansdepartementet, Riksbanken och Sydsvenska Handelskammaren.

Pernilla Johansson.
FOTO: SWEDBANK

Magnus Christiansson

Magnus Christiansson är universitetslektor och forskare vid Försvarshögskolan i Stockholm. Hans specialområde är säkerhetspolitik och i sin avhandling från 2020 undersöker han hur omställningen av det svenska försvaret i början av 2000-talet gick till.

Magnus Christiansson.
FOTO: ANDERS G WARNE

ÖVRIGA EXTERNA

Gudrun Antemar

Gudrun Antemar är lagman vid Stockholms tingsrätt. Har tidigare jobbat som kansliråd i Justitiedepartementet, chefsjurist hos Riksåklagaren och generaldirektör för Ekobrottsmyndigheten. 2010–2013 var hon utsedd till riksrevisor.

Ingrid Bengtsson-Rijavec

Ingrid Bengtsson-Rijavec arbetar som ekonomichef vid Malmö universitet. Hon har tidigare jobbat på bland annat Finansdepartementet, Nordiska ministerrådet och inom Region Skåne.

Torbjörn Lundahl

Forskningsentreprenören Torbjörn Lundahl jobbade i många år inom Ericsson. Han har en examen från LTH och är i dag verksam i flera olika styrelser, bland annat i forskningsstiftelsen Mistra.

Jens Oddershede

Jens Oddershede är professor i kemi. Han började sin akademiska bana vid Aarhus universitet och har sedermera varit verksam vid Syddansk universitet, bland annat som rektor.

VERKSAMHETSFÖRETRÄDARE

Christofer Edling, professor

Christofer Edling är professor i sociologi och dekan vid Samhällsvetenskapliga fakulteten.

Lars Dahlin, professor

Lars Dahlin är överläkare, professor och chef för Handkirurgi i Malmö.

Sara Ek, professor

Sara Ek är professor vid Institutionen för immunteknologi.

STUDENTREPRESENTANTER

Hjalmar Åhman

Malin Bruce

Tindra Weichselbraun Alvander

Visionsbild av Science Village, området mellan forskningsanläggningarna MAX IV och ESS. ILL: SCIENCE VILLAGE SCANDINAVIA AB

Ekonomi sätter gränser för flytt till Science Village

LOKALER. Planerna på att flytta viss forskning och utbildning till Science Village håller på att ta form. Men universitetets ekonomi sätter gränser för etableringen.

Målsättningen för universitetet är att ha ett lokalprogram färdigt vid årets slut, en förutsättning för att forskning och undervisning ska kunna bedrivas i Science Village 2030. Samtidigt vill bolaget Science Village Scandinavia AB, som äger marken mellan ESS och MAX IV och där universitetet är minoritetsägare, exploatera och helst inte avvakta.

ANNAT SOM PÅVERKAR universitetets etablering i Science Village är det nya sjukhusets slutliga placering. Ett område på Brunnsög nära Science Village är ett av alternativen. Vidare planerar kommunen en ny motorvägsavfart i området. Tills nyligen var tanken att den skulle gå genom Science Village. Ett nytt alternativ är att bygga avfarten längre norrut. På så vis skulle risken för skakningar i marken kraftigt minska, ett stort plus för forskare vars hyperkänsliga instrument inte tål vibrationer. Att flytta avfarten skulle dessutom göra det möjligt att i framtiden bygga en frielektronlaser mellan MAX IV och ESS.

Vicerektor Per Mickwitz. FOTO: KENNET RUONA

Enligt kommunstyrelsens vice ordförande Rasmus Törnblom (M) siktar kommunen på att tillmötesgå universitetet och inte bygga avfarten mellan forskningsanläggningarna.

Per Mickwitz är vicerektor med ansvar för bland annat campusutvecklingen:

– Interna faktorer som påverkar etableringen i Science Village är hur vi vill utveckla vår utbildning och forskning, och givetvis är universitetets ekonomi gränssättande. Dessutom har vi de externa faktorerna, bland annat vilka andra verksamheter som kom-

mer dit. Det kan vara sådant som attraherar oss eller som skuffar bort oss.

LTH och Naturvetenskapliga fakulteten håller tillsammans med LU Byggnad på att ta fram ett lokalprogram. Det innebär att man ska utveckla mer funktionella och effektiva lokaler. Programmet omfattar hela Fysicum och stora delar av Kemicentrum. Totalt rör det sig om verksamhet som idag bedrivs på 44 000 kvadratmeter.

MÅLET MED ETABLERINGEN i Science Village är att öka förutsättningarna för nya samarbeten och synergier inom forskning, utbildning och samverkan. Samtidigt eftersträvar man så ändamålsenliga lokaler som möjligt, vilket kan resultera i att lokalytan krymper. Det alternativ som ska utredas vidare kallas scenario fem, alternativet håller öppet hur stor andel av fysikerna och kemisterna som flyttar till Science Village.

– Man planerar för olika omfattningar och olika lokallösningar. Det kommer att ta några år innan vi är färdiga att upphandla en hyresvärd. Samtidigt tror vi det är viktigt att få synergier genom samlokaliseringar av nuvarande skilda verksamheter och med de unika och moderna anläggningarna MAX IV och ESS. Därför är det viktigt att vi etablerar

verksamhet på Brunnshög. Men vi får se vad vi har råd med, säger Per Mickwitz.

Hur ser du på ränteläget och att det blivit mycket dyrare att bygga?

– Man måste komma ihåg att vi hyr våra byggnader. Vi tar inga jättelån och vi är inte skuldsatta över öronen. Det är långa perspektiv vi arbetar med, så vad räntan och byggkostnaden är just nu spelar mindre roll. Det som är viktigare är vad kostnaderna kommer att vara, säg om fyra år och därefter när det blir aktuellt att upphandla någon för att bygga.

Vilka reaktioner möter du bland de som är berörda av en eventuell flytt till Science Village?

– Jag upplever att många ser en potential i att flytta. Sedan är det förstås så att man tänker mer på kostnaderna än tidigare. Å ena sidan är många entusiastiska, å andra sidan vet man att kostnaderna i huvudsak landar på den egna verksamheten och att det är pengar som skulle kunna användas till något annat, säger Per Mickwitz och fortsätter:

– Säkert finns det oro också, det gör det alltid inför stora förändringar, men det är viktigt att vi vågar se möjligheterna och inte blir för försiktiga. Vi behöver hitta en bra balans och det kommer att ta lite tid och gå lite fram och tillbaka innan det sätter sig.

JAN OLSSON

PROCESSEN FÖR ETABLERINGEN I SCIENCE VILLAGE

I december i fjol fick LU Byggnad i uppdrag av rektor att till slutet av 2023 färdigställa ett lokalprogram med utgångspunkt i det så kallade scenario fem. Detta arbete genomförs av en projektgrupp, vars styrgrupp leds av Per Mickwitz, vicerektor för forskning, hållbarhet och campusutveckling. För att tydliggöra de framtida lokalbehoven för forskning, undervisning och samverkan har fakulteterna tillsatt en verksamhetsgrupp, vars styrgrupp leds av Annika Mårtensson, vicekan på LTH.

Utbyggt palmhus kräver nya miljoner

LOKALER. På mindre än två år har det blivit 21 miljoner kronor dyrare att bygga om palmhuset i Lunds universitets botaniska trädgård. I den nya kalkylen uppskattas totalkostnaden till 80 miljoner kronor. Startskottet för ombyggnaden senareläggs, arbetet påbörjas nästa år och beräknas pågå i ett och ett halvt år.

Statens fastighetsverks nya kalkyl för palmhuset och intilliggande utrymmen är drygt 13 miljoner högre än den från hösten 2021, en kalkyl som redan då innebar en fördyring med 8 miljoner kronor.

Av de 13,2 miljoner kronor som nu kräver finansiering planerar Statens fastighetsverk att bidra med 4,5 miljoner, Crafoordska stiftelsen med 5 miljoner och universitetet garanterar 3,7 miljoner kronor ifall det inte går att hitta andra externa finansiärer.

RAGNAR STENPORT på Statens fastighetsverk är projektägare. Enligt honom beror senareläggningen av byggstarten på de ökade kostnaderna. Att priset beräknas stiga med mer än 13 miljoner kronor beror i sin tur på att material- och entreprenadkostnaderna skjutit i höjden. Bland annat har viktiga byggkomponenter som stål och glas blivit mycket dyrare. Men kostnadsökningarna märks överallt, på installationsarbeten och andra delar också, berättar Ragnar Stenport.

– Det har tagit lite tid att övertyga beslutsfattarna om den här kostnadsökningen, så det är väl en förklaring till att vi ser en byggstart först 2024.

Arbetet med det nya palmhuset ska

Så här är de ombyggda växthusen tänkta att se ut. ILL: WHITE ARKITEKTER

enligt planen ta ett och ett halvt år. När det står klart ska takhöjden vara tre meter högre, till glädje för den sällsynta kottepalmen som behöver mer utrymme. Ombyggnaden omfattar också en ny entré samt en ändamålsenlig utställningslokal och butik.

TILLSAMMANS med Botaniska trädgården kommer Statens fastighetsverk att göra allt för att skydda växterna under ombyggnaden. Många kommer att flyttas, men inte alla.

– En del av arbetet är årstidsberoende och det måste vi anpassa så att det fungerar för växterna. Fönstret är ganska smalt, det är några sommarmånader då delar av arbetet måste göras, säger Ragnar Stenport och fortsätter:

– Grunden för hela ombyggnaden är att underhållet är eftersatt och att byggnaden behöver rustas upp.

De lägre växthusen som sticker ut som vingar från palmhuset ska också renoveras. Till det underhållsarbetet har regeringen avsatt 70 miljoner kronor.

JAN OLSSON

Inga generella ersättningslokaler när Universitetshuset renoveras

LOKALER. Universitetshuset hålls stängt mellan 2025 och 2028 för renovering. Under den tiden är det upp till varje verksamhet att själv hitta ersättningslokaler för sina evenemang och ceremonier.

Planen var att Universitetshuset skulle stängas helt redan efter sommaren nästa år. Nu har projektet blivit försenat. Lena Eskilsson, prorektor och den som leder styrgruppen som arbetar med Universitetshuset, ser både för- och nackdelar med att startskottet för renoveringen skjuts fram till mitten av 2025.

– Nu hoppas vi kunna ha huset öppet även under hösten 2024. Men det innebär å andra sidan att man skjuter fram allting, vilket känns jobbigt eftersom huset sedan ska vara stängt i fyra år. Det är väldigt lång tid, säger hon.

ANLEDNINGEN ÄR att renoveringen är omfattande. Samtliga tekniska system, det vill säga ventilation, el och rödringningar, ska förnyas. Brandskydd och tillgänglighet ska ses över, köket i källaren bytas ut och en bemannad reception ska byggas. Samtidigt som det mesta behöver moderniseras är huset ett statligt byggnadsminne.

– Minsta förändring måste stämmas av med Riksantikvarieämbetet, konstaterar Lena Eskilsson.

Under den tid som Universitetshuset är stängt – vilket i nuläget alltså beräknas pågå mellan 2025 och 2028 – måste de evenemang som normalt arrangeras där, som examensceremonier och professorsinstallationer, hållas någon annanstans. Lena Eskilsson säger att universitetet inte kommer att tillhandahålla några ersättningslokaler.

– Det finns så olika behov. Vi har små masterprogram med trettio studenter som har sina ceremonier där, men vi har också Samhällsvetenskapliga fakultetens graduation ceremony med 500 studenter. Därför är det svårt för oss att säga "här är en ersättningslokal". I styrgruppen har vi sagt att det får vara upp till varje verksamhet.

SOM EXEMPEL på alternativa lokaler nämner hon LUX aula, stora salen i AF-borgen och Stadshallen. För att få hjälp med att boka andra lokaler kan man, precis som i dag, vända sig till LU Konferens.

En sak som styrgruppen också diskuterar handlar om hur finansieringen ska lösas

efter renoveringen. I dagsläget faktureras den verksamhet som arrangerar ett evenemang i huset i efterhand av LU Byggnad, men det kan komma att ändras.

– Vi har inte landat i hur vi ska lösa det ännu, men vi tittar på olika modeller. Vi vill fylla huset med liv och rörelse och vi vill att fakulteterna ska boka seminarier där så att studenter ska ha en anledning att gå dit. Men om det blir väldigt dyrt och komplicerat, kommer de att göra det då? Det är sådana frågor vi tittar på.

I DAGSLÄGET är det tillfälligt stopp för bokningar av lokaler i huset, eftersom Statens fastighetsverk behöver göra provtagningsar som kan vara störande. När arbetet med provtagningsarna är klart ska det gå att boka lokaler igen. Lena Eskilsson försäkrar att alla bokningar som hittills är gjorda för 2023 och 2024 fortfarande gäller.

Under projekteringsfasen kommer LU i samråd med Statens fastighetsverk att hitta lösningar för användningen av Universitetshuset. Aktuell information om lokalbokning i Universitetshuset uppdateras löpande på medarbetarwebben.lu.se. Sök på "Boka lokal".

MINNA WALLÉN-WIDUNG

Många ville ta del av diskussionerna i LU:s tält under förra årets Almedalsvecka.

I tältet får de svåra frågorna ta plats

SAMVERKAN. Snart reser LU tältet i Visby för två dagars panelsamtal. Universitetets program under Almedalsveckan lyfter flera globala utmaningar som luftföroreningar och matfattigdom. Men programmet inger också hopp om att hitta lösningar i samverkan mellan akademi och omgivande samhälle.

Rektor Erik Renström är en av universitetets representanter i Visby.

– De senaste åren har spänningarna mellan och inom stater ökat och världsekonomin har gått in i ett mer osäkert läge. I det ljuset tillför de samtal vi för med näringsliv, politiker och andra samhällsaktörer ett särskilt värde för att vi ska förstå vår samtid och, förhoppningsvis, förbättra dess tillstånd, säger han.

Luften vi andas är ett angeläget förbättringsområde.

– Luften känner inga nationsgränser. Många av de luftföroreningar som vi utsätts för i södra Sverige emanerar från andra delar av världen, säger Christina Isaxon, aerosolforskare vid LTH och en av de medverkande.

Samtidigt bidrar olika länders skiftande lagstiftning till att luftfrågan är särskilt komplex.

– Som forskare är jag intresserad av vad som krävs för att vi ska kunna leva upp till de nya gränsvärdena och hur forskningen kan bidra. För frågan om luft är inte någon enskild aktörs angelägenhet.

Utöver forskare medverkar beslutsfattare, intresseorganisationer och hälsorepresentanter i panelen.

Andra ämnen som tas upp är också komplexa, som matfattigdom. Anna Angelin är docent vid Socialhögskolan och forskar om social utsatthet och ojämlikhet:

– En snabbt växande trend är de så kallade sociala matbutikerna. Där får de som kan bevisa att de är fattiga lov att handla den mat som annars skulle blivit matsvinn.

Men är det egentligen civilsamhället som ska se till att alla har råd att äta? frågar sig Anna Angelin.

– De sociala matbutikerna är en expanderande sektor som uppfattas vara klimatomålig hållbar. Men frågan är om den även är socialt hållbar, och vilken långsiktig välfärdspolitisk inverkan det får ifall fattigdom ska lösas genom gåvor av sådant andra inte vill ha.

UNIVERSITETETS kommunikationsdirektör Johanna Sandahl reflekterar över programmet i Almedalen:

– Programmet speglar vilka samtal vi har i samhället idag, som cybersäkerhet, AI, klimatförändringar, hållbarhet, Mellanöstern, demokratiutveckling, fattigdom och vård av äldre. Jag hoppas att diskussionerna blir startpunkten för framtida samarbeten.

Universitetets panelsamtal äger rum den 28 och 29 juni. Programmet finns i Almedalsguiden och i LU:s kalendarium.

TEXT & FOTO: JESSIKA SELLEREGREN

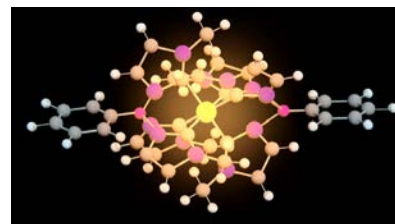
Många LU-projekt på prestigefull lista

FORSKNING. Inte mindre än tretton forskningsprojekt vid Lunds universitet finns med på Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademins (IVA) årliga 100-lista över satsningar som bedöms medföra nytta för allmänheten på olika sätt. Inget annat universitet har med lika många projekt.

Den så kallade 100-listan består av forskningsprojekt som bedöms ha stor potential att komma till nytta genom kommersialisering, affärs- och metodutveckling eller samhällspåverkan. Årets lista är den femte i ordningen och i år har IVA valt att fokusera på forskningsprojekt inom klimatomställning, energiförsörjning, välfärdsteknologi, cybersäkerhet och krisberedskap.

De LU-projekt som har valts ut spänner över många discipliner. Här finns bland annat projekt som handlar om klimateffektiva förpackningslösningar, om järnmolekyler som kan skapa el, om svampar som ska producera framtidens protein, om ett sätt att kunna upptäcka bröstcancer tidigare och om förutsättningar för ett modernt civilt försvar. Fem av forskningsprojekten är finansierade av Lunds universitets investeringsbolag LU Holding.

Totalt finns 79 forskningsprojekt med på listan, varav flera bedrivs i samverkan mellan flera lärosäten. Näst flest projekt på listan, nio stycken, har Chalmers tekniska högskola. 100-listan lanserades 2019 i samband med IVA:s hundraårsjubileum – därav namnet.

Järnmolekylen som kan ge billigare el.

ILL: NILS ROSEMANN

LU-doktoranden David Alcer hoppar upp på scenen för att förmedla ett klimatbudskap mitt under Loreens framträdande i Melodifestivalen. FOTO: JOHAN NILSSON/TT

Går det ihop att både vara forskare och aktivist?

AKTIVISM. Ska klimatforskare låta sina rön tala för sig själva eller innebär planetens tillstånd att det är nästintill en plikt att ställa sig på barrikaderna?

Hur vetenskapen når fram på bästa sätt och om forskares klimataktivism påverkar trovärdigheten var frågor som diskuterades under Debatt i Lund i maj.

Panelen – hållbarhetsforskaren Kimberly Nicholas, sociologen Daniel Lindvall som forskar om demokratifrågor och sociala rörelser, doktoranden i solenergi David Alcer samt Jessica Jewell som forskar om energiomställningar – var enig om att de har en plikt att kommunicera sin forskning, i synnerhet etablerade forskare med fast anställning. Det är beträffande sättet att göra det som åsikterna går isär.

– Eftersom mänskligheten är i ett nödläge måste vi kommunicera i enlighet med

David Alcer, Kimberly Nicholas, Daniel Lindvall och Jessica Jewell debatterade. FOTO: INGER EKSTRÖM

det, sa David Alcer, rikskänd för att ha hoppat upp på scenen under Loreens framträdande på Melodifestivalen. Genom att visa upp skylten "Återställ våtmarkerna" ville han slå ett slag för en snabb och effektiv åtgärd mot växtgasutsläpp.

Kimberly Nicholas, som genom nyhetsbrev, populärvetenskapliga böcker, föreläsningar, panelsamtal med mera ägnar stor tid åt tredje uppgiften, hänvisade till forskning som visar att allmänhetens förtroende inte minskar när forskare agerar aktivistiskt.

– Folk vill att forskare visar vägen. Det är inte objektiviteten som avgör om människor har förtroende för forskningen, det är tilliten till våra resultat.

Jessica Jewell däremot ser risker med forskare som blir aktivister och skulle själv inte delta i en aktion som syftar till att öka folks medvetenhet om klimatkrisen.

– De finns redan en stor medvetenhet om att något måste göras. Men besluten är svåra, sa hon och hänvisade till att FN:s klimatpanel IPCC presenterar 200 olika scenarier som kan leda till minskade klimatförändringar. Och att det måste vara politikens uppgift att göra avvängningar och jämkta samman olika intressen.

DANIEL LINDVALL MENADE att civil olydnad ofta har påskyndat viktiga förändringar och nämnde Rosa Parks aktioner som banade vägen för den amerikanska medborgarrörelsen på 1960-talet. Men han pekade också på aktioner som kan ha försenat viktiga beslut, exempelvis Emmeline Pankhurst och de brittiska suffragetternas militanta kamp för kvinnlig rösträtt.

Själv skulle han inte delta i viss typ av aktivism. Exempelvis valde han att inte skriva under ett forskarupprop för kraftfullare klimatåtgärder.

– Jag ville inte låna ut min forskartitel eftersom jag inte är klimatforskare, sa han.

David Alcer höll inte med om att forskares aktioner för att öka folks medvetenhet är politiska:

– Det är att stå upp för vetenskapen, sa han. I klimatfrågan finns inget som heter neutralitet. Att inte ta ställning är också att ta ställning och acceptera status quo.

Jessica Jewell menar att neutralitet är fel ord, det handlar om att forskaren ska kunna vara en oberoende bedömare av information. Hon är orolig för att aktivism bland forskare ska leda till ett polariserat och onyanserat samtal om forskningen.

– Vi får inte ersätta de vetenskapliga debatterna med vem som skriker högst och vem som har flest följare på Twitter. Då finns en risk för att inte rätt forskning når fram. Där emot måste vi vara glasklara när vi är eniga, anser hon.

Se debatten här www.debattilund.se

ULRIKA OREDSOON

Slutna samtal ska ge öppnare dialog

SAMVERKAN. Samhällsvetenskapliga fakulteten testar ett nytt sätt att kommunicera forskning och samtidigt skapa dialog. I SAMtal i Lund bjuds ett begränsat antal människor in för att samtala om viktiga samhällsfrågor.

I ett mindre sammanhang samlas ett tjugotal personer – vissa forskare, andra verksamma utanför universitetet – för att diskutera en aktuell samhällsfråga. Samtalet spelas inte in, utan det görs bara en sammanfattning där det viktiga inte är vem som sagt vad utan vilka idéer som diskuterats. I slutet av dagen har både forskarna och de utomstående förhoppningsvis lärt sig något nytt.

DET ÄR GRUNDIDÉN bakom SAMtal i Lund, ett nytt koncept framtaget av Samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Vi har många kanaler för att nå ut – event, sociala medier, vetenskapsdagar och poddar. Men alla bygger på att vi som forskare berättar utifrån vår expertis. Om vi verkligen vill nå fram och skapa ett ömsesidigt utbyte tror jag att vi behöver mer samtal med omvärlden, säger Charlotte Simonsson, forskare inom strategisk kommunikation och vice-dekan vid fakulteten.

PILOTSAMTALET hölls i maj. Forskare, politiker, journalister och opinionsbildare – totalt cirka 25 personer – samlades för ett tre timmar långt samtal på temat "Vad ska vi göra åt det offentliga samtalet?". Dagen inleddes med kortare föredragningar innan deltagarna delades in i

Ett 25-tal personer samlades för att diskutera det offentliga samtalet.

FOTO: ULRIKA OREDSOON

mindre grupper för att diskutera ämnet.

– Den här gruppen är van vid att formulera och uttrycka sig, men det är inte så vanligt att de möts under sådana här premisser vilket gjorde det extra intressant, säger Charlotte Simonsson.

GENOM ATT BEGRÄNSA antalet deltagare anser hon att samtalet blir mer dynamiskt. Hon rekommenderar andra fakulteter att följa exemplet.

– Ja, verkligen. Det blir ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte och ett sätt att skapa nya kontakter både inom och utom universitetet.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

Europeiskt nätverk för global hälsa håller årsmöte i Lund

INTERNATIONELLT. Årsmötet för det europeiska universitetssamarbetet EUGLOH arrangeras i Lund i mitten av juni. Förberedelserna har pågått i månader och prorektor Lena Eskilsson hoppas att många ska ta chansen att skapa nya internationella kontakter.

– Det är en möjlighet att visa upp internt vad EUGLOH är och öka engagemanget, säger hon.

Mellan den 12 och 14 juni samlas internationella forskare, studenter, lärare och övrig personal samt representanter för EUGLOH-ledningen i Lund. Varje medlemsuniversitet skickar 30 personer och prorektor Lena Eskilsson, som har jobbat intensivt med förberedelserna, hoppas på stort och engagerat deltagande bland de LU-anställda. EUGLOH:s kärnämne, global hälsa, kan involvera forskare inom alla discipliner, påpekar hon.

– Det handlar inte bara om medicin, utan lika mycket om hållbar utveckling, social rättvisa, migration, fattigdomsbekämpning eller hur man med hjälp av kultur kan öka välbefinnandet. Det vi hoppas på nu är att få med oss alla verksamheter och att man ser möjligheterna med EUGLOH.

LUNDS UNIVERSITET har varit en del av det europeiska samarbetet sedan starten för fyra år sedan. Temat för årets sammankomst är "Building bridges between education and research". För om EUGLOH ursprungligen handlade främst om utbildning och mobilitet bland europeiska studenter, har det nu blivit tydligt att finansären EU vill satsa även på forskning.

– Jag upplever att samarbetet är mer hel- täckande nu, det handlar om både utbild-

Prorektor Lena Eskilsson upp- muntrar alla in- tresserade att delta i EUGLOH- utbytet.

FOTO: KENNET RUONA

ning, forskning, samverkan och innovation. Därför valde vi det här temat för årsmötet, säger Lena Eskilsson.

HITTILLS har de LU-anställdas intresse för EUGLOH inte varit översvallande. Lena Eskilsson konstaterar att det tar tid för kunskap om nya projekt att sprida sig i verksamheten. Pandemin försvårade utbyten med andra universitet och det var osäkert om projektet skulle få en fortsättning efter pilotperioden. Nu hoppas hon på en förändring.

– Nu har vi hunnit arbeta fram tydliga riktlinjer och vi har fått finansiering för fyra år till med möjlighet till ytterligare två års förlängning. Jag ser årsmötet som en möjlighet att visa upp internt vad EUGLOH är och öka engagemanget för det.

FÖR DEN SOM ÄR INTRESSERAD av att ta del av samarbetet finns det pengar att söka. Dels kan man söka anslag direkt från EUGLOH, dels öronmärker LU varje år en egen pott om drygt två miljoner kronor för ändamålet.

– Förra året hade vi rätt mycket kvar. I år vill vi gärna göra av med alla pengar och

skapa utbildning av dem. Har man en idé om en kurs som kunde utvecklas inom EUGLOH finns det goda möjligheter.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

DETTA ÄR EUGLOH

EUGLOH, European University Alliance for Global Health, är ett strategiskt partnerskap mellan nio universitet i Europa. Förutom LU deltar också Université Paris-Saclay (Frankrike), University of Szeged (Ungern), University of Porto (Portugal), Ludwig-Maximilians-Universität München (Tyskland), University of Alcalá (Spanien), UiT The Arctic University of Norway (Norge), University of Novi Sad (Serbien) och Universität Hamburg (Tyskland).

Alla studenter och anställda vid LU kan ta del av samarbetet i form av kurser, studiebesök och kunskapsutbyten.

LU körde om alla andra lärosäten i vinterns elspararrace. FOTO: SYDA PRODUCTIONS/MOSTPHOTOS

LU bäst i klassen på att spara el

ENERGI. Lunds universitet minskade sin elanvändning mest av alla svenska lärosäten under energikrisen i vintras. Från oktober 2022 till och med mars i år minskade förbrukningen med drygt åtta procent jämfört med motsvarande period ett år tidigare.

– Genomsnittet för lärosätena låg på 4,7 procent minskad elförbrukning, så Lund utmärker sig positivt, säger Andreas Kupenberg, direktör för Teknik och service hos Akademiska Hus.

Sammanlagt minskade Akademiska Hus sin elanvändning vid svenska universitet och högskolor med 10 miljoner kWh från och med oktober till och med mars. Av detta stod LU för 1,9 miljoner kWh följt av Göteborgs universitet med 1,6 miljoner kWh.

När krisen stod för dörren i höstas togs ett batteri av åtgärder snabbt fram för att minska energiförbrukningen, till exempel minskad drifttid och ventilation, tillfällig stängning av värmepumpar samt att stänga av utrustning och släcka belysning i högre utsträckning.

– Mycket av detta bygger på att vi har ett gott samarbete med lärosätena och att vi tillsammans har utmanat gamla sanningar, säger Andreas Kupenberg.

Andreas Kupenberg.
FOTO: JÖRGEN HILDEBRANDT

Hur kommer det sig att Lunds universitet lyckats spara mest?

– Det är spekulation från min sida men kanske beror det på att vi hade en effektkrisituation i södra Sverige med risk för att elen skulle stängas av vissa perioder. Jag kan tänka mig att den utmaningen bidragit till ett extra stort engagemang, säger Andreas Kupenberg.

Hur gör ni och universiteten för att hålla i detta?

– Vi fortsätter att bland annat jobba med drifttider och optimering och att bygga ut solceller. Vi har jobbat aktivt med energibesparingar i många år och vid utgången av 2025 är målet att vi ska ha halverat den levererade energin till Akademiska Hus med 50 procent jämfört med år 2000. Vi ligger på 42 procents minskning nu.

JAN OLSSON

Hundratals anställda deltog i Lundaloppet

MOTION. De universitetsanställda slöt upp när Lundaloppet ägde rum i början av maj. Inte mindre än 794 medarbetare knöt på sig löparskorna.

Det syntes också i placeringstoppen, där LU-representanter fanns med på förstaplatsen i både loppet på tio kilometer och det på fem kilometer för herrar. Det var Nicolas Fiessinger och Mads Jeppesen som sprang snabbast. På damsidan lyckades Tova Hermodsson placera sig på en fjärdeplats i det längre loppet. Universitetet stod för anmälningsavgifterna för alla anställda och totalt kostade loppet LU drygt 475 000 kronor.

Fördjupat samarbete mellan Lunds universitet och Malmö stad

SAMVERKAN. Lunds universitet och Malmö stad har beslutat att fördjupa sitt samarbete och nyligen undertecknades ett nytt samverkansavtal.

Lunds universitet och Malmö stad har sedan många år ett etablerat samarbete som syns inte minst i det faktum att såväl Konstnärliga fakulteten som stora delar av Medicinska fakulteten finns i Malmö.

Nu är det alltså meningen att man ska samverka på flera sätt. Samverkansavtalet som undertecknats berör följande områden: hållbar utveckling av staden, folkhälsa och global hälsa, vetenskapliga kongresser och konferenser, kulturella och kreativa näringar, entreprenörskap och innovation, Malmö som studentstad samt Öresundssamarbetet.

FOTO: ÖFEN/OURDEPARTURE/MOSTPHOTOS

A woman with short blonde hair, smiling, is walking on a train platform. She is wearing a dark blue jacket over a plaid shirt, blue jeans, and grey sneakers. She has a blue backpack on her shoulders. To her right is a silver train. The background is slightly blurred, showing other parts of the train and the platform.

Emma Kritzberg tog tåget till ett möte på Mallorca. En resa som varade i 54 timmar och kostade mer än dubbelt så mycket som om hon valt att flyga till Medelhavsön på några timmar. Ändå var flyget aldrig ett alternativ. De senaste sex åren har hon varken flugit i tjänsten eller privat, ett medvetet beslut för att minimera klimatpåverkande utsläpp.

Tog tåget till mötet på Mallorca

Snö utanför fönstret genom norra Tyskland. En oföretsedd upplevelse på promenaden i Karlsruhe var ålderdomshemmet för asiatiska elefantkor.

Emma Kritzberg, professor vid Biologiska institutionen, steg på tåget på Malmö central den 5 mars klockan 23.25. Efter fyra byten, en ovälkommen tågstrejk i Frankrike som innebar tolv timmar på en buss – och en avslutande tur med färja – anlände hon till Mallorca den 8 mars, klockan 06.30.

Tre dagar senare gjorde hon samma resa åt andra hållet. Den gången utan fransk tågstrejk.

Varför tog du tåget?

– Jag bestämde mig 2017 för att inte flyga mer. Sedan dess har alternativen varit att åka tåg eller att inte åka alls. Tyvärr släpper färjan ut nästan lika mycket som flyget per passagerare och kilometer, men sträckan blev åtminstone rejält kortare på det här sättet, säger Emma Kritzberg.

ATT RESAN TOG 48 TIMMAR MER i varje riktning jämfört med om hon flugit var inte bortkastad tid, menar hon. För det första handlar det inte om så mycket tidsspillan. Flygresan är en sak, men det många inte tar med i beräkningen är tiden som går åt för att ta sig till flygplatsen, passera säkerhetskontrollen och sedan vänta.

– Under sådana omständigheter kan jag inte alls jobba. Jag gillar att åka tåg, jag både tänker bra och jobbar bra på tåget, även om den effektiva restiden är mycket längre.

Emma Kritzberg berättar att hon till stor del jobbade med datorn och att uppkopplingen fungerade bra under de många timmarna på tåget till Spanien.

– Jag hade dessutom skrivit ut en del dokument i förväg, mest för att jag tycker att kreativt arbete är lättare med en penna i handen än på en liten skärm.

Att byta tåg ser hon inte som ett problem.

– Det är faktiskt kul med lite byten på vägen. Stationerna ligger ju inne i stads-kärnor och på den här resan har jag hunnit med att promenera och äta och dricka lite goda grejer i Hamburg, Karlsruhe, Paris och Barcelona. Hur härligt som helst! Natttågen matchade inte färjeavgångarna något vidare, vilket gjorde att jag fick mycket tid i Barcelona. Ett cafébord i solen tycker jag är en utmärkt arbetsplats.

EMMA KRITZBERG TYCKER INTE att det finns några uppenbara nackdelar med att ta tåget utomlands, i alla fall inte för de som kan arbeta effektivt när de reser. Ska hon lyfta fram något som negativt så är det att boka utlandsbiljetter. Det är krångligt. Universitetets nuvarande avtal med resebyrå innebär en bokningsavgift för varje biljett. För resan tur och retur till Mallorca betyder det bokningsavgifter på mer än 2 000 kronor.

– Tyvärr kan det ju ses som ett incitament för medarbetare att välja flyg framför tåg när de ska resa långt. Jag bokade min resa genom Centralens resebyrå i Kalmar. De är superproffsiga och avsevärt billigare. Nästa gång bokar jag själv eftersom jag nu har koll på bästa rutten.

Att Emma Kritzberg inte deltog digitalt i mötet på Mallorca berodde på att kravet den här gången var att komma dit. ►

EMMAS RESPLAN

Utresan

5 MARS

23.25–06.20: Malmö–Hamburg

6 MARS

08.13–10.01: Hamburg–Göttingen
10.52–13.58: Göttingen–Karlsruhe
15.32–18.05: Karlsruhe–Paris
21.14–09.06: Paris–La Tour de Carol, Enveitg*

7 MARS

10.25–13.45: La Tour de Carol, Enveitg–Barcelona
22.30–06.30: Färja Barcelona–Palma de Mallorca

8 MARS

06.30: Framme!

*Från Paris blev det istället buss 23.00 som var framme i Barcelona 11.00.

Hemresan

11 MARS

11.00–18.00: Färja Palma de Mallorca–Barcelona

12 MARS

14.31–17.51: Barcelona–La Tour de Carol, Enveitg
18.50–06.50: La Tour de Carol, Enveitg–Paris

13 MARS

10.55–13.26: Paris–Karlsruhe
14.51–19.36: Karlsruhe–Hamburg
21.19–03.52: Hamburg–Malmö

14 MARS

03.52: Framme!

PRIS FÖR TÅG RESPEKTIVE FLYG

Emmas resa kostade 7200 SEK.
Flyg t/r: drygt 3000 SEK + några
hundra kronor för resa till och från
flygplats.

KOLDIOXIDUTSLÄPP

Emmas resa: 125 kg CO₂
Flyg: 1000 kg CO₂ (höghöjdseffekten
inräknad)

UNIVERSITETETS RESEPOLICY

Universitetets resepolicy innebär
att alla resor i tjänsten ska planeras
utifrån arbetsmiljö- och miljöhänsyn
samt kostnadseffektivitet. Innan du
som anställd bokar en resa ska du
överväga om resan kan ersättas med
ett digitalt möte. Om resan ändå är
det bästa alternativet ska du planera
den så att den negativa miljöpåverkan
begränsas. LU:s resepolicy finns
på Medarbetarwebben.

Enligt Lunds universitets hållbarhetsplan är ett av målen att utsläppen av växthusgaser ska minska med 50 procent fram till slutet av 2023 jämfört med referensåret 2018.

BOKA SJÄLV OCH LÄGG UT

På grund av de höga bokningsavgifterna för tågresor utomlands har det skickats ut ett mejl på Biologiska institutionen om att den som vill åka tåg i andra länder kan boka på egen hand. Den som bokar får då betala själv och begära ersättning i efterhand. Allt under förutsättning att närmaste chef godkännt. Information finns även på Medarbetarwebben.

NY RESEBYRÅ FÖR UTRIKES TÅGRESOR PÅ GÅNG

Det ska bli lättare för medarbetare vid universitetet att ta tåget ner i Europa. Under våren pågår upphandling av en resebyrå som är specialiserad på utrikes tågresor och innan sommaren beräknas avtal kunna skrivas. Information kommer på Medarbetarwebben.

Resans vackraste tågstation – Gare de l'Est i Paris.

► Det pågår en diskussion om vad som kan göras för att minska utsläppen från resor i samband med framtida möten.

– Vi kommer att lägga fram ett förslag om att klimatavtrycket för varje konferens ska beräknas. Har vi de siffrorna kan vi sedan fundera på vilka åtgärder som behövs. Kanske placera en del möten mer centralt i förhållande till var deltagarna bor, uppmontra tågresandet, och kanske ha fler digitala möten, säger hon.

Borde fler göra som du och ta tåget?

– Det är såklart min förhoppning att fler ska ifrågasätta oreflekterat flygande och göra val som rimmar med en grön omställning. Politiker och arbetsgivare behöver ge bättre förutsättningar för en omställning, men sociala normer påverkar också, säger Emma Kritzberg.

TEXT: ANDERS ÖRTEGREN
RESEFOTON: EMMA KRITZBERG

FOTNOT. Den 9 juni lanserar LU en blogg där medarbetare berättar hur de minimerat klimatavtrycket när de rest i tjänsten: <http://sustainabletravelstories.blogg.lu.se/>

Utsikt från färjan från Palma de Mallorca.

EMMAS TIPS INFÖR EN LÅNG TÅGRESA

- Njut av utsikten
- Planera in lagom långa stopp och passa på att röra på dig och se fina platser
- Packa lätt och ta med handtvätt-medel
- Ta med hörlurar för att stänga ute störande ljud

Strålände arbetsplats längs vägen.

Promenad via Triumfbågen i Barcelona.

Värväder i mars kräver en glass.

Stockholmsresor upprör på Twitter

De flesta tjänsteresor med flyg förra året gick till Stockholm. Nu har anställda reagerat på att universitetet inte har tydligare regler för vad som gäller vid kortare resor.

Det är på Twitter som diskussionerna om Lunds universitets resepolicy har blossat upp och i fokus står en faktaruta som publicerades i årets första nummer av LUM. Där listas de sex vanligaste destinationerna för tjänsteresor med flyg under 2022. Stockholm hamnar på en förstaplats, följt av Barcelona, Amsterdam, Paris, Helsingfors och London.

Rebecca Forsberg, doktorand vid Fysiska institutionen, var först med att uppmärksamma faktarutan. I ett inlägg på Twitter frågar hon sig: "När inför universitetet en policy mot flyg där det bevisligen finns rimligare tågalternativ?".

Niklas Altermark, docent och forskare vid Statsvetenskapliga institutionen, har delat inlägget och skriver: "Detta är helt absurt. Dags för min kära arbetsgivare Lunds universitet att göra något åt saken?". Tillsammans har deras inlägg fått drygt 39 000 visningar och många kommentarer.

"Vi behöver uppenbarligen bli bättre på att välja tåget framför flyget, när vi reser till Stockholm. Varje sådant val har betydelse för att minska vårt klimatavtryck", skriver universitetets miljöchef Claes Nilén i ett mejl till LUM.

I riktlinjerna för tjänsteresor vid LU står det tydligt att anställda ska ta miljöaspekten i beaktande när en resa bokas. Vid universiteten i Uppsala och Stockholm har man infört en kilometergräns i resepolicyen. Det innebär att flyg endast får väljas vid resor som är längre än 50 respektive 70 mil. LUM har frågat Claes Nilén om något liknande borde införas också vid LU.

"Sett ur klimatsynpunkt ja, men det är

alltid en sammantagen bedömning som får göras av närmaste chef vid godkännande av resan", svarar han.

Om målet att halvera universitetets klimatpåverkan till slutet av året jämfört med 2018 ska kunna nås behöver alla arbetsplatser också ta det ansvaret, menar Claes Nilén. Hans uppfattning är att universitetets anställda trots allt är duktiga på att följa reglerna.

"Om vi tittar på det faktum att koldioxidutsläppen från flygresor har minskat med 38 procent under 2022 jämfört med 2019 verkar det som att föreskrifterna efterlevs någorlunda."

Även om Stockholmsresorna ligger i topp över flygstatistiken för 2022, stod de förra året bara för två procent av de sammanlagda koldioxidutsläppen från universitetets flygresor. Sett till avstånd utgör sträckan ändå 15 varv runt jorden. Statistik som universitetets resebyrå tagit fram visar samtidigt att andelen anställda som väljer att ta tåget till huvudstaden ökar. Under 2022 gjordes ungefär sex gånger fler tågresor än flygresor till Stockholm.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

TJÄNSTERESOR MED FLYG

Så här många tjänsteresor med flyg genomfördes av LU-anställda 2022 till de sex topptestdestinationerna:

- 834 – Stockholm*
- 399 – Barcelona
- 396 – Amsterdam
- 386 – Paris
- 316 – Helsingfors
- 291 – London

* Mellanlandningar för vidare resa ut i världen ej inräknade.

Har LU minskat eller ökat sina koldioxidutsläpp från flygresor? FOTO: MILLAF/MOSTPHOTOS

Motsägelsefulla uppgifter om flygutsläppen

Lunds universitet är den myndighet som redovisar i särklass högst koldioxidutsläpp för långa flygresor 2022, enligt en rapport från Naturvårdsverket. Även i organisationen Klimatstudenternas årliga ranking ser det dystert ut för LU sett till utsläppen 2022 jämfört med 2019.

Enligt universitetets egna beräkningar minskade koldioxidutsläppen för tjänsteresor med flyg med 38 procent när man jämför 2022 med det pandemifria året 2019 (läs mer i LUM 1 2023).

Men i två rapporter som båda släpptes i april, ser LU ut att ligga betydligt sämre till när det gäller koldioxidutsläppen. I organisationen Klimatstudenternas årliga ranking av landets lärosäten baserat på deras miljöarbete, "Climate action ranking 2023", står det att Lunds universitets utsläpp från flygresor tvärtom har ökat med cirka tolv procent 2022 jämfört med 2019.

I Naturvårdsverkets rapport "Miljöledning i staten" är LU den myndighet som stod för de absolut högsta koldioxidutsläppen sett till långa flygresor 2022. Drygt 6 870 000

Miljöchef Claes Nilén. FOTO: GUNNAR MENANDER

kilo koldioxid kom de långa flygresorna (resor över 50 mil) upp i enligt rapporten. Det innebär en ökning av koldioxidutsläppen med över en miljon kilo jämfört med 2019, om man ska tro motsvarande rapport för det året. KTH i Stockholm, som kommer efter LU på listan, stod för ett motsvarande utsläpp på 4 950 000 kilo koldioxid 2022.

FRÅGAN ÄR HUR de redovisade siffrorna kan vara så motsägelsefulla.

Enligt Claes Nilén, miljöchef vid LU, beror det på att universitetets resebyrå har ändrat beräkningssystem mellan 2019 och 2022. Medan man tidigare enbart räknade

koldioxidutsläppen tar man i dag med alla växthusgaser som släpps ut under en flygresa, så kallade koldioxidekvivalenter. Dessutom har man i beräkningarna tagit med höghöjdseffekten, och räknar därmed också in utsläppen som flyget har i luften och som bidrar till en större klimatpåverkan.

EFTERSOM SIFFRORNA för 2019 och 2022 alltså är beräknade på olika sätt blir det missvisande att jämföra dem, menar Claes Nilén. Det är också troligt att andra myndigheter kan räkna på andra sätt.

– Vi har fått svar från några universitet och högskolor och kan konstatera att beräkningsunderlagen skiljer sig åt. En del exkluderar höghöjdseffekten och gör egna beräkningar som komplement till statistiken, andra inte. Det gör att en rättvisande jämförelse inte låter sig göras rakt av. Fortfarande är det inte särskilt konstigt att LU ligger i topp, vi är ett stort internationellt universitet, och den stora skillnaden i utsläpp till nummer två på listan kan alltså förklaras med att vi beräknar utsläppen på olika sätt, bedömer vi.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

listan.

Varje år planerar och arrangerar doktorander vid Biologiska institutionen en konferens för institutionens anställda. Doktoranderna presenterar sin forskning, dessutom deltar seniora forskare, postdocs och gästföreläsare. Sara Winterfeldt tipsar gärna andra institutioner om värdet med en sådan satsning.

Fyra fördelar med doktorandernas konferens

- 1 ÖVAR PRESENTATIONSTEKNIK.** För att ge institutionens doktorander möjlighet att träna på presentationer får alla forskarstudenter delta med var sitt bidrag. Antingen kan man hålla ett klassiskt konferensföredrag på tolv minuter eller ett så kallat flash talk på tre minuter, alternativt presenterar man en poster.
- 2 INVOLVERAR FLER.** Första förmiddagen arrangeras fem parallella workshops. Dessutom utgör seniora forskare och gästföreläsare jury och delar ut priser till doktoranderna. Kategorierna som doktoranderna tävlar i är bästa konferensföredrag, bästa flash talk samt bästa poster. Priserna består av resestipendier.
- 3 GROGRUND FÖR INSPIRERANDE SAMARBETEN.** Konferensen är det enda tillfället under året då hela institutionen får möjlighet att mötas. Evenemanget är ett bra tillfälle även för seniora forskare och postdocs att skaffa sig ett större nätverk och att få överblick gällande exempelvis vilka olika metoder och tekniker som används av andra forskargrupper.
- 4 GEMENSKAP OCH SAMMANHANG.** Mellan 150 och 200 personer brukar delta. Det finns även ett värde i att välja en möteslokal utanför den egna institutionen då närvaron blir mer fokuserad. Biologerna har valt Palaestra de flesta åren samt även bokat LU Konferens för allt praktiskt kring konferensmiddag, teknik, posterställ, etc. Kom ihåg att boka lokal i god tid, och satsa gärna på att klämma in ett pubquiz på konferensen också.

LENA BJÖRK BLIXT

Sara Winterfeldt ingår i kommittén av doktorander som planerat årets biologikonferens.

FOTO: INGÉR HENREKSON EKSTRÖM

Om man vill leva länge ska man helst begränsa sitt kaloriintag, men tårta på hundraårsdagen kan man nog unna sig.

FOTO: NATASHAPHOTO/SHUTTERSTOCK

Så lever du uti hundra år!

Alla vill vi väl leva länge, men vara friska ända till slutet. Men är det ens möjligt att bli riktigt gammal utan att bli sjuk?

Olle Melander planerar själv att bli 85 år. Och han har gjort en del livsstilsförändringar för att kunna nå sitt mål.

Olle Melander är professor i internmedicin och överläkare vid Skånes universitetssjukhus. Han har nyligen själv gjort en hälsoresa och det är hans egen forskning som har motiverat honom lite extra att förändra livet. Sedan några år tillbaka äter han enligt 80-procentsprincipen och har även ökat andelen motion.

– Det finns många sätt att gå ner i vikt, men att äta långsamt och sluta äta när man är 80 procent mätt är något som bevisat kan förlänga livet.

SEDAN 1700-TALET

har medellivslängden i Sverige ökat från 40 år till 84,7 år för kvinnor och 81,3 år för män.

Prognosen är att medellivslängden fortsätter att öka.

– Vi har blivit bättre på att förebygga hjärt-kärlsjukdomar och bekämpa infektioner, men samtidigt som vi blir äldre ökar åldersrelaterade folksjukdomar som diabetes, demens och i viss mån cancer. Och hjärt-kärlsjukdomarna kommer fast senare, säger Olle Melander.

Om vi kan bromsa åldrandets takt innebär det att risken för dessa sjukdomar minskar. Hittills har forskningen varit inriktad på att förebygga och behandla sjukdomar, men nu har fokus flyttats till att kunna fördröja åldrandet. Detta var också en av diskussionspunkterna på en vetenskaplig konferens i maj om åldrandets gåta där Olle Melander medverkade. Konferensen ägde rum på Okinawa i Japan. Okinawa tillhör en av världens fyra blå zoner där det finns ovanligt många 100-åringar.

– Gemensamma nämnare för områden där folk lever längre är att man bland annat har ett måttligt intag av kalorier och alkohol samt är fysiskt aktiva. Studier har också

visat att man kan få möss att leva längre genom att begränsa deras kaloriintag. En sänkning av kalorier med runt 20 procent, leder till betydligt längre liv och frånvaro av sjukdomar.

På stenåldern var det en överlevnads-mekanism att kunna lagra fett och energi, men idag leder samma sak till fetma, fett-lever och hjärt-kärlsjukdomar. Det som ti-digare gynnade vår överlevnad är idag en genetisk dödsfälla. Boven heter neuroten-sin och är ett hormon där höga nivåer för-kortar livet genom till exempel åderförkalk-ning och diabetes. Hormonet bidrar dels till att kroppen tar upp fettkalorier extra ef-fektivt och dels till att lagra dem i lever och blodkärlsväggar. Runt 25 procent av Sver-iges befolkning har en förhöjning av detta hormon.

– Genom ett enkelt blodprov kan man ta reda på var man ligger, vilket kan ge en indikation för risken att utveckla hjärt-kärl-sjukdomar. Det positiva är att det går att påverka halten av neurotensin genom att ändra sina levnadsvanor. Just nu gör vi en studie där vi med hjälp av läkemedel block-erar tarmens produktion och utsöndring av hormonet.

JUST LÄKEMEDEL diskuterades även under konferensen i Okinawa som nästa lovande fält för att kunna bromsa åldrandet. När våra celler blir gamla upphör celldelningen och de dör. Men vissa celler blir som zombi-er och är varken levande eller döda. De kall-las senescenta celler och de driver åldrandet genom att utsöndra inflammatoriska sub-stanser i kroppen. I USA försöker forskare nu utveckla speciella läkemedel som ska ta kål på dessa zombieceller.

– Ytterligare en inte försumbar aspekt av åldrandet, är den stora frågan om hur vi ska få gjort det som vi redan vet gör nytta. Diabetes typ 2 är till exempel en sjukdom som vi sedan 70-talet vet går att förebygga med rätt livsstil. Ändå ökar vårt BMI och fler och fler insjuknar i sjukdomen. Det är inte Nobelprisforskning, men i min värld är det-ta något som vi behöver forska vidare om, eftersom det i slutänden förlänger patien-tens liv, avslutar Olle Melander.

ÅSA HANSDOTTER

OLLE MELANDERS FEM TIPS FÖR ATT BLI GAMMAL

1. Måttligt intag av kalorier.
2. Skippa rökning.
3. Om du har "dåliga gener" är utdelningen desto större med en livsstilsförändring. Det är en missuppfattning att det är kört bara för att man har ofördelaktig genetisk profil.
4. Fysisk aktivitet och kognitiv stimulans är grundläggande för den långsiktiga hjärn- och kroppshälsan.
5. Fyll ditt liv med något som är meningsfullt.

PROAKTIVT ÅLDRADE

200 forskare vid Lunds universitet ingår i univer-sitetets nya profilområde med fokus på proaktivt åldrande: Proactive Ageing: Brain & Movement – From Molecular Changes to Engagement with Life and Society.

OLLE MELANDER

FORSKNINGSFÄLT: Diabetes typ 2 samt hjärt-kärlsjukdomar

ÅLDER: 53 år

FAMILJ: Fru och barn på 18 och 20 år

HOPPAS PÅ: Att bli 85 år. "Jag har inte jättebra överlevnadsgener, så i mitt fall tycker jag att 85 år kan vara ett rimligt mål."

GÖR PÅ EN LEDIG LÖRDAG: Lagar mat och motionerar

BOR: Malmö

ÄTER HELST: Långkok i gryta

HEMLIG LAST: Lakrits

"En inte försumbar aspekt av åldrandet är hur vi ska få gjort det som vi redan vet gör nytta."

Olle Melander siktar på att bli 85 år gammal.

FOTO: ÅSA HANSDOTTER

Plötsligt smäller det till. Handgranaten har gett mig svåra splitterskador: lungan är punkterad, levern blöder och såret på benet orsakar snabbt blodförlust. Sjukvårdarna konstaterar att här krävs insats från traumatropen. Jag lastas på en bår och körs till kirurgtältet.

Beredd till bådadera

Till vardags är Stefan Hansson professor och förlossningsöverläkare, men när plikten kräver drar han på sig militärkläderna. Han är så kallad Med-T, tidvis anställd medicinsk personal. FOTO: ZSUZSANNA HÖJVALL/FÖRSVARSMAKTEN

Det är måndag förmiddag och den militära övningen Aurora 23 pågår för fullt i södra Sverige. Jag är här för att skriva reportage för LUM, men dras in i övningen och får agera svårt skadad. Läkaren som tar emot mig i kirurgtältet är Stefan Hansson, till vardags professor i obstetrik och gynekologi vid Lunds universitet och förlossningsöverläkare vid Skånes universitetssjukhus. Han är även kapten som reservofficer i armén och ingår i brigadunderhållsbataljonens traumatropp, första fronten som tar hand om de svårast skadade och som har till uppgift att se till att vi överlever tills vi kan få vård någon annanstans. Det är Göta trängregemente, T 2, i Skövde som ansvarar för att bygga brigadunderhållsbataljonen.

STEFAN HANSSON utbildade sig till reservofficer innan han blev förlossningsläkare.

– Ledarskapsutbildningen jag fick som reservofficer var fantastisk. När jag sedan blev läkare såg jag många likheter mellan den akuta förlossningssituationen och de situationer jag varit med om i det militära. Jag har fått höra att jag är lite militärisk i förlossningsrummet i akuta situationer, säger Stefan Hansson, som även är lägerläkare för scouterna på storläger.

– Jag tycker att universitetets devis beredd till bådadera känns rätt. Det är en förmån att ha fått den utbildning jag har, då har man också möjlighet att rycka in och bidra.

DEVISEN *Ad utrumque (paratus)*, beredd till bådadera, antogs när universitetet grundades 1666. Då låg Sverige i krig med Danmark och studenterna skulle vara beredda både att inhämta och sprida kunskap, men också att försvara nationen. Dagens omvärldssituation med kriget i Ukraina ger en extra dimension av verklighet till övningen.

– Det behövs folk som klarar av att hantera att arbeta i primitiva förhållanden som kan uppstå vid akuta kriser. Utrustningsmässigt är traumatroppen och förbandsplatsen här väldigt annorlunda än det vi har att tillgå på sjukhus, säger Stefan Hansson, som även har en utbildande funktion under övningen.

Han konstaterar att den militära struktu-

I bataljonens sjukvårdskompani ingår både värnpliktiga, officerare, kontinuerligt anställda soldater samt tidvis anställd personal. Här "räddar" de LUM:s reporter som sminkades och fick rycka in som svårt skadad i strid. FOTO: ZSUZSANNA HÖJVALL/FÖRSVARSMAKTEN

”Jag har fått höra att jag är lite militärisk i förlossningsrummet i akuta situationer.”

ren visserligen är känd för sin strikthet och fyrkantighet, men att den i praktiken kännetecknas av ett omhändertagande ledarskap.

– Man månar om varandra på ett respektfullt sätt. Det kan vi inom akademien och sjukvården lära oss av. Det kan vara tufft att vara ny ST-läkare eller att komma in som doktorand i akademien. Konkurrenten är stenhård inom forskarvärlden, inom militären är man beroende av varandra på ett annat sätt.

– De gör heller inte skillnad på oss för att vi har andra titlar – vi får gräva om så behövs, sätta upp tält och lasta bilar. Ett riktigt slitgöra för en gubbe i min ålder, skrattar Stefan Hansson.

Tillbaka till övningen. Stefan Hansson och hans team har säkrat mina andningsvägar

genom att sticka in ett thoraxdrän tjockt som en trädgårdsslang mellan revbenen, buken har öppnats och de ymniga blödningarna i levern stoppats genom att de proppat buken full med dukar och stängt den med ett vakuumpförpackande bandage. Det är begränsat vad man klarar av att lösa i fält, totalt klarar man av tre sådana operationer på en dag. Övningen avbryts och Stefan Hansson lutar sig över mig:

– Nu kan jag rekommendera patienten en dusch. Färgen sitter i väldigt hårt.

Tack och lov att det är en övning.

TOVE SMEDS

FOTNOT: Mellan den 17 april och 11 maj 2023 genomfördes den militära övningen Aurora 23, en av de största i Sverige på många år.

Semestern hägrar. För många dyker bilder av dagar med sol, bad och resor upp på näthinnan. Och av en själv i hängmattan, djupt försjunken i en spännande deckare. Lunds universitets deckarexpert Kerstin Bergman gör nedslag i den svenska deckargenrens utveckling och förklarar varför vi gärna väljer just detta som semesterläsning.

Läskig lektyr för lata dagar

Their leader was named Thororm. He was big and strong and rather obstreperous.
"Northern," he said, "lend me some money."
"It's not a good idea to lend money to strangers," Gunnlaug replied.
"I'll pay you back on the date we agree between us," promised Thororm.
"I'll risk it then," said Gunnlaug, giving Thororm the money.
A little while later, Gunnlaug met the king and told him about the loan.
"Now things have taken a turn for the worse," the king replied. "That fellow is the most notorious robber that has same amount of money."
"Then your followers are a pretty pathetic lot," Gunnlaug answered. "We trample all over us! That will never happen like him walk all over us! That will never happen."
Shortly afterwards, Gunnlaug met Thororm and demanded his money back, but Thororm said that he would not pay up. Then Gunnlaug spoke this verse:
of the sword-spell,
wise to withhold your wealth
point's reddens
ing else to explain -
ue' as a child
Now again
to prove why:
sword-point's reddens
warrior who
reddens the sword's
point with blood

"Now I'll give you the choice the law provides for," said Gunnlaug. "Either you pay me my money or fight a duel with me in three days' time."
The thug laughed and said, "Many people have suffered badly at my hands, and no one has ever challenged me to a duel before. I'm quite ready for it!"
With that, Gunnlaug and Thororm parted for the time being. Gunnlaug told the king how things stood.
"Now we really are in a fix," he said. "This man can blunt any weapon just by looking at it. You must do exactly as I tell you. I am going to give you this sword, and you are to fight him with it, but make sure that you show him a different one."
Gunnlaug thanked the king warmly.
When they were ready for the duel, Thororm asked Gunnlaug what kind of sword he happened to have. Gunnlaug showed him and drew the sword, but he had fastened a loop of rope around the hilt of King's Gift and he slipped it over his wrist.
As soon as he saw the sword, the berserk said, "I'm not afraid of that sword."
He struck at Gunnlaug with his sword, and chopped off most of his shield. Then Gunnlaug struck back with his sword King's Gift. The berserk left himself exposed, because he thought Gunnlaug was using the same weapon as he had shown him. Gunnlaug dealt him his death-blow there and then. The king thanked him for this service, and Gunnlaug won great fame for it in England and beyond.
In the spring, when ships were sailing from country to country, Gunnlaug asked Ethelred for permission to do some travelling. The king asked him what he wanted to do.

Genrens själva konstruktion är ett av skälen till varför vi gärna läser deckare, menar Kerstin Bergman.

– Deckaren måste ha en spännande historia, vara lättläst och driven för att den ska fungera. Läsaren ska snabbt kunna gå in i den världen och sluka boken.

Kerstin Bergman lever och andas mord, mysterier, brott och villospår. Hon har forskat och undervisat om deckargenren på universitetet. Hon sitter med i Svenska Deckarakademin sedan många år, recenserar deckare, läser cirka fyrtio om året och är själv författare. I våras kom hon ut med sin tredje deckare.

HON HAR FLERA FÖRKLARINGAR till varför genren är så populär.

– Ända sedan Sjöwall och Wahlöö kom ut med sin första polisroman *Roseanna* 1965 har deckaren blivit den genre där vi i Sverige talar om vårt samhälle och kan utforska det på ett tryggt sätt.

Men deckare kan också vara ett slags avkoppling och verklighetsflykt bort från allt det hemska som sker i samhället.

– Då söker man sig gärna till deckare som utspelar sig i det lilla samhället och utforskar det lilla och det personliga. Dessa går ofta tillbaka i historien om familjen och platsen, säger Kerstin Bergman.

Efter att ha varit relativt död under 1980-talet fick deckargenren en renässans med det vi idag kallar Nordic noir.

– Benämningen på genren kommer från Storbritannien. De klumpade ihop de deckare som kommit ut sedan början på 1990-talet i Norden. I Sverige startade det med författare som Henning Mankell, Håkan Nesser och lite senare Liza Marklund. Gemensamt för Nordic noir är bland annat det melankoliska, fokus på naturen och, ganska ofta, starka kvinnor som huvudpersoner.

PÅ 2000-TALET kom nästa steg med Stieg Larssons Milleniumtrilogi som visade att man inte måste skriva klassiska polisromaner för att bli framgångsrik.

– Om vi tänker på den första, *Män som hatar kvinnor*, så har vi ett klassiskt pusseldeckarmysterium. Det blandar han sedan

Kerstin Bergman är forskare i litteraturvetenskap med deckare som specialitet. Hon kom nyligen ut med en ny egen deckare.

FOTO: ANDREAS GRUVHAMMAR

med lite seriemördarthriller, polisroman, rättegångsroman och lite Kalle Blomqvist. Han leker med genren och blir mycket mer framgångsrik än någon annan.

Efter det har deckargenren i Sverige fått en större variation och bredd.

– En annan viktig gestalt är Jens Lapidus som för in den undre världen och ställer den i centrum.

Kerstin Bergman trodde länge att hon inte kunde skriva en deckare, men 2020

kom hennes första deckare *Oskuld och oleander* ut med Iris Bure som huvudperson.

– Mina böcker innehåller inte mycket blod och action utan har kallats slow crime-deckare, det vill säga spänningen byggs upp genom miljöer och stämningar. Det började med att jag ville skriva om Ekerö där jag bodde som liten. För mig har platserna varit utgångspunkten, man kan också kalla böckerna återvändardeckare.

Hennes tredje bok, *Ekarvet* som kom ut i våras, utspelar sig i Linköping dit Iris Bure blir kallad till en bouppteckning efter sin gamla lärare.

Vad tänker du läsa i hängmattan i sommar?

– I sommar tänker jag framför allt skriva, men jag funderar också på att läsa om Lars Gustafssons amerikanska romaner, de jag skrev min avhandling om för över tjugo år sedan.

– Min nästa deckare ska eventuellt utspela sig i Austin, Texas, så hans romaner vore perfekta för att komma i stämning.

GISELA LINDBERG

Ekarvet är Kerstin Bergmans senaste deckare.

TRE DECKARTIPS TILL HÄNGMATTAN FRÅN KERSTIN BERGMAN

- Christoffer Carlsson *Levande och döda* (2023) – "bäst i vårens utgivning"
- Kerstin Ekman *Händelser vid vatten* (1993) – "en klassiker att läsa om för att hänga med"
- Tana French *Into the Woods* (2007) / sv. *Till skogs* (2008) – "en personlig favorit, ett författarskap att upptäcka"

Vad ska du läsa i sommar?

LUM frågade ett antal medarbetare vad de tänker läsa i sommar. Inte så mycket deckare visade det sig, men flera klassiker och även några fackböcker står på läsmenyn.

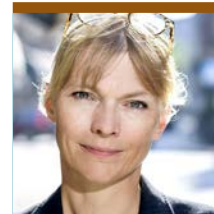
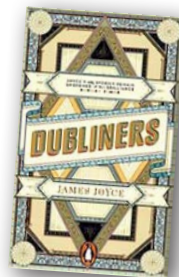
Silvia Orejuela,
doktorand i
transformativ
innovation vid
LTH

– *Homegoing* av Yaa Gyasi är en bok jag gärna läser igen. Den handlar om två systerskar som inte känner till varandra och lever sina liv med helt olika förutsättningar. Att läsa den är som att resa. En resa genom tid, generationer, länder och historiska händelser. Boken är lätt att läsa men svår att släppa.

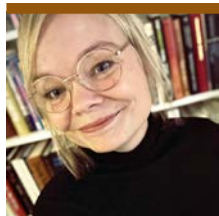
Malin Andersson,
postdoktor vid
Institutionen
för strategisk
kommunikation

– Jag tänker läsa *Dubliners* av James Joyce. Min son läste den nyligen och uppskattade den. Jag ser fram emot att jämföra våra läsoplevelser. Jag ska också läsa klart *En otrolig seglats* av Tristan Jones, som legat öppen under flera somrar. Nu börjar jag nära mig de sista kapitlen.

Lena Wahlberg,
biträdande
prefekt vid
Juridiska
institutionen

– *Härifrån till evigheten* av James Jones. Den har stått hemma i bokhyllan ett tag och jag började läsa den för ett par veckor sedan men hann bara ett trettiotal sidor innan det kom annat emellan. Jag tyckte den verkade riktigt bra och ser fram emot att ta upp den igen i sommar.

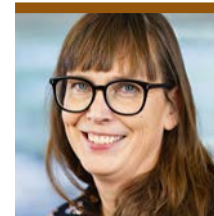
Madeleine Bergquist,
bibliotekarie
Konsthögskolan

– Jag ska läsa *Shelf documents: art library as practice*. Den ingår i second shelf som konstnären Heide Hinrichs initierade 2018–19. Syftet var att undersöka, och förändra, vilka röster som får höras i ett konstbibliotek. I boken skriver bibliotekarier, konstnärer, kuratorer och andra om konstbibliotek ur sina perspektiv.

Ola Dahlbäck,
system-
förvaltare,
LDC

– Sedan några år tillbaka har jag börjat lyssna på ljudböcker istället för att läsa. Det passar mig bättre att kunna vara aktiv samtidigt som jag blir underhållen. I sommar skulle jag vilja läsa om *The Wheel of Time* av Robert Jordan – en fantasyserie som jag läste som tonåring.

Hanna Wilhelmsson,
avdelnings-
chef för UB:s
samlingar

– I sommar tänker jag läsa *Blomsterdalen* av Niviaq Korneliusen som fick Nordiska rådets litteraturpris 2021. Den utspelar sig på Grönland och i Danmark och är enligt en recension en både "rik och omskakande" roman, så jag hoppas på en stark läsoplevelse.

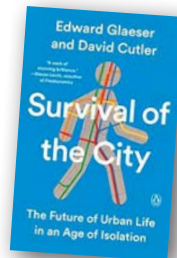
Niklas Nielsen,
professor i
anestesiologi
och intensivvård

– Efter att nyligen ha läst Ulrika Wallenströms översättning av Jenny Erpenbecks *Kairos* och verkligen njutit av språkhandlingen så hoppas jag att i sommar hinna läsa hennes översättning av *Doktor Faustus* av Thomas Mann. Det är en roman som verkligen passar för den tid vi lever i nu. Sen ska jag läsa ut Knausgårds senaste, efter att den hamnat under en annan bok.

Lena Eskilsson,
prorektor

– Det blir en bok som heter *Survival of the city: The future of urban life in an age of isolation*. Den intresserar mig som stadsgeograf och i mitt pågående forskningsprojekt om urban turismutveckling i förnyelse. Sedan har jag en annan last – jag älskar deckare! Helst ska det vara engelska deckare, jag kan läsa ut en sådan på två dagar.

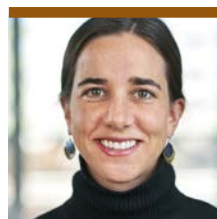
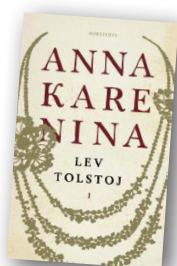
Kenneth Wärnmark,
professor
vid Kemiska
institutionen

– Jag ska läsa *Geniet från Breslau* av Lena Einhorn. Den handlar om mannen som utvecklade processen som gör att vi kan vara åtta miljarder människor på jorden och som fick Nobelpriset, men som också utvecklade dödsgaser för Nazitysklands koncentrationsläger. Boken tar också upp ojämlikheten mellan könen i 1900-talets början. Allt beskrivet inom en relation mellan en man och hans hustru.

Erik Renström,
rektor

– En bok som jag inte läste färdigt vid senaste försöket för fyrtio år sedan är *Anna Karenina*. Ändå har den fortsatt att hem-söka mig och denna sommar är tiden att lyssna på locktonerna! Vår komplicerade relation till Ryssland fyller förstas tankarna och jag tänker att Dick Harrisons *Fienden – Sveriges relation till Ryssland från vikingatiden till idag* vore ett bra sätt att fördjupa sig i den.

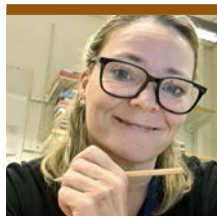
Devon Spika,
nybliven doktor
i national-
ekonomi

– Jag ser fram emot *Demon Copperhead* av Barbara Kingsolver. Jag tycker verkligen om samhällskommenterande romaner. Den här handlar om att växa upp i fattigdom under opioidkrisen i Appalacherna. Jag har haft den på min att-läsa-lista i flera månader och nu ser jag fram emot att få läsa något annat än mina avhandlingskapitel. Dessutom vann den just ett Pulitzerpris!

Åsa Lundqvist,
professor
i sociologi

– Jag ser fram emot att läsa Tsitsi Dangarembgas senaste verk, *Förnekelsens bok*. Hon är en stor inspiratör som genom ord och handling ingjuter hopp om en bättre framtid för alla. Niviaq Korneliussons bok *Blomsterdalen* står också på listan, jag ska äntligen få lära mig mer om Grönland! Och så ska jag läsa avhandlingsmanus, alltid lika lärorikt och givande.

Hilde Skar Olsen,
kommunikatör
på Kemiteknik &
livsmedelsteknik

– Det var något med titeln som fick mig att köpa Jón Kalman Stefánssons *Sommerlys*, och så kommer natten på en flygplats. Den beskrivs som en skildring av vanliga människors ovanliga liv, och i den trånga flygstolen läste jag de första sidorna.

Språket kändes ljuvligt och jag insåg att den här boken förtjänar fullt fokus och en bekväm fåtölj. I sommar ska jag avnjuta den som en pralin.

Minhal Abdullah, doktorand vid University of Tartu, samlar in ett vattenprov i Botan.

I de grumliga dammarna i Botaniska trädgården gömmer sig något som kan vara lösningen på det globala problemet med antibiotikaresistens. När Vasili Hauryliuk nyligen tog med en grupp forskare ut för att samla material till en kurs om bakteriofager, var valet av plats självklart.

Botans dammar kan gömma lösning på antibiotikaresistens

Nog är det lite svårt att tänka sig, när man vandrar runt bland blommande magnoliaträd och badande änder, att Botaniska trädgården vid Lunds universitet är hemvist även för bakterieätande virus, så kallade bakteriofager. Men så är alltså fallet och den här måndagseftermiddagen har ett trettiotal forskare och forskarstudenter samlats för att ge sig ut på jakt efter dem.

I TRÄDGÅRDENS DAMMAR samlas vattenprover in som sedan ska analyseras i laboratoriet för att hitta de mikroskopiska varselerna.

– För att hitta bakteriofager behöver man ett vattendrag, som en damm eller ett avlopp, där det finns mycket *E. coli*-bakterier. Då vet man att det också finns bakteriofager där, säger Vasili Hauryliuk.

Han är universitetslektor i molekylär

enzymologi vid Institutionen för experimentell medicinsk vetenskap, och samordnare för kursen "Fundamentals of basic and applied phage biology" som finansieras av NDPIA (National Doctoral Programme in Infections and Antibiotics). Under en veckas tid har forskarstudenter på både doktorand- och postdoktornivå från nio länder som Belgien, Danmark, Storbritannien, Norge och Tyskland samlats i Lund för att lära sig mer om bakteriofager.

ENKELT FÖRKLARAT är bakteriofager virus som äter bakterier. De fungerar alltså precis som andra virus, men i stället för att angripa en människa eller ett djur är bakterierna deras mål. Vasili Hauryliuk berättar att det just nu finns ett stort internationellt intresse för bakteriofager eftersom så kallad bakteriofagterapi skulle kunna vara en lösning på det utbredda, och allt mer

hotande, problemet med antibiotikaresistens.

– Med bakteriofager kan man till exempel bota sår och andra infektioner orsakade av bakterier, även sådana som antibiotika inte biter på.

ATT KUNNA TA MED STUDENTERNA till en plats som Botan för att utföra en del av det praktiska momentet i kursen, ser han som positivt.

– Vattnet ska helst vara varmt, då trivs bakterierna. Just nu är det vår och här finns dammar med avföring från fisk och fågel vilket är lovande. Så för att dra igång den här kursen och driva den framgångsrikt är det väldigt bra att ha tillgång till Botan. Dessutom är det trevligt för studenterna att få se den här vackra platsen, säger Vasili Hauryliuk.

För Allison Perrigo, som tillträdde som fö-

Vasili Hauryliuk är samordnare för kursen om bakteriofager och han hoppas att intresset för ämnet ska öka både inom universitetet och nationellt.

Inomhusdammarnas temperatur gör att bakterier – och därmed bakteriofager – frodas. Här samlar Camilla Davids in ett prov.

reståndare för trädgården i början av året, är det precis den här typen av forskningsprojekt hon hoppas få se mer av framöver.

– Kurser som den här är jättebra för att folk ska få upp ögonen för trädgårdens breda potential. Här finns inte bara en mångfald av växter utan hela ekosystem runt växterna. Det inkluderar fåglar och insekter, men också svampar och en enorm mikroskopisk mångfald som är lätt att glömma bort, säger hon.

ÄVEN OM BAKTERIOFAGER är ett forskningsområde på frammarsch runt om i världen är det inte prioriterat i Sverige. Under promenaden till Biologiska institutionens labb berättar Vasili Hauryliuk att Sverige ligger långt efter övriga världen. I Norge har ett toppmodernt center för produktion av bakteriofager för bioteknologiskt bruk nyligen invigts och i Belgien, som är ledande inom

fagterapi i Europa, används metoden vid åtminstone två sjukhus. I Köpenhamn finns ett tjugotal laboratorier där man arbetar med bakteriofager. Men i Sverige och vid LU är intresset svagt både bland forskare, läkare och ledning, menar han.

– Något som verkligen hade underlättat är om vi kunde bygga broar mellan den kliniska verksamheten vid universitetet och den icke-kliniska. Men det finns inget intresse. Och det är ganska skrämmande, för problemen är på ingång även här.

DET HÄR ÄR FÖRSTA GÅNGEN som kursen arrangeras och finansieringen från NDPIA täcker ännu en omgång under 2024. Om det blir en fortsättning efter det är oklart. Vasili Hauryliuk är rädd att LU ska missa tåget helt och hållet.

– Det går alldeles för långsamt. Jag kan tänka mig att när bakteriofagforskningen

kommer i gång om några år är det på Karolinska i Stockholm det sker, inte här i Lund. Där har man redan börjat rekrytera forskare, här händer ingenting. Det är väldigt synd eftersom vi har ett strategiskt bra läge nära Köpenhamn där så mycket kring bakteriofager händer just nu.

TILLS VIDARE är det Vasili Hauryliuk och hans kollegor och studenter som håller liv i bakteriofagintresset för LU:s del. Och Allison Perrigo hoppas att fler ska ta efter deras exempel och förlägga delar av sina kurser i Botaniska trädgården. Hittills har hon fått positiv respons.

– Jag har haft kontakt med flera forskare de senaste månaderna. Det finns ett stort intresse för att använda trädgården för olika projekt och undervisning bland de jag har pratat med.

TEXT & FOTO: MINNA WALLÉN-WIDUNG

Ska omställningen till en hållbar framtid ske med hjälp av tillväxt eller nerväxt? Därom tvista de lärde, i det här fallet Timothée Parrique och Fredrik N G Andersson. Båda är forskare verksamma vid Ekonomihögskolan, men har totalt olika uppfattningar i frågan.

Hur räddar vi planeten bäst – tillväxt eller nerväxt?

Degrowth-förespråkaren Timothée Parrique:

”Dags att kicka in lite kreativitet i ekonomisk teori”

Ekonomer är besatta av tillväxt.

Det hävdar Timothée Parrique, ekonom som nyligen rönt uppmärksamhet för sin forskning om degrowth, eller nerväxt. Han tycker att det saknas kreativitet inom ekonomisk teori.

– Ekonomer försöker envist lösa dagens problem med gårdagens teorier, säger han.

Att lita på magkänslan kan löna sig. I Timothée Parriques fall gjorde det definitivt det – i dag har hans avhandling ”The political economy of degrowth” från 2019 ladats ner tiotusentals gånger och förra året gav han ut en bok i hemlandet Frankrike på samma tema. Men om kollegornas varningar om att välja ett så kontroversiellt forskningsämne hade fått styra, hade resultatet förmodligen blivit annorlunda.

– Många tyckte att det var konstigt. En ekonom som studerar nerväxt ses ofta som en läkare som studerar tortyrtekniker. Om tillväxt är välstånd, varför skulle någon försöka hitta sätt att upphäva det? På den tiden varnade vissa kollegor mig för att det skulle innebära ett professionellt självmord att skriva en avhandling på ämnet, säger han.

RIKTIGT SÅ blev det inte. I dag är han en eftertraktad föreläsare, postdoktor inom LU:s forskarskola Agenda 2030 samt knuten till Företagsekonomiska institutionen. Begreppet nerväxt stötte han på första gången under en sommarkurs i Barcelona 2014. Enkelt förklarar det en kritik mot västvärldens oförtröttliga jakt på tillväxt med klimatförändringar som följd. Genom nerväxt skulle rika länders ekologiska fotavtryck minska och istället för att mäta välfärd genom BNP skulle andra värden få styra. Begreppet har använts sedan början av 2000-talet.

Timothée Parrique doktorerade 2019 och befinner sig just nu i Frankrike för fältstudier inom ramen för sin post doc-tjänst vid Företagsekonomiska institutionen.

FOTO: MATHIEU GÉNON

– Nerväxt refererar till en nedgång i ekonomiska aktiviteter, som är planerad demokratiskt i en anda av social rättvisa och för att förbättra välbefinnande.

För Timothée Parrique är saken klar – om vi inte drastiskt minskar vår produktion och konsumtion kommer vi att gå under. Att fortsätta som vi gör nu ser han som uteslutet.

– Jakten på ekonomisk tillväxt i rika delar av världen sätter mänskligheten på kurs mot självmord. Det är en katastrof som redan märks av hos sårbara befolkningsgrupper vars uppehälle påverkas av den ekologiska kollapsen.

I STÄLLET FÖR BNP, menar Timothée Parrique, borde vi lägga större vikt vid parametrar som mäter vårt välbefinnande. Han ser nerväxt som ett sätt att uppnå ett samhälle ”post-growth”, där ekonomin blomstrar utan tillväxt och i harmoni med naturen.

– Precis som en bilmotor inte kan vara större än bilen själv, kan en ekonomi inte

växa sig större än dess stödjande ekosystem. I ett socialt perspektiv strävar post-growth-paradigmet efter att förbättra livskvaliteten för alla inom planetens gränser.

Att det skulle gå att uppnå ett hållbart samhälle genom så kallad grön tillväxt, där tillväxten är frikopplad från en negativ klimat- och miljöpåverkan, ger han inte mycket för.

– Det är omöjligt att producera något utan energi och material. Den här enkla fysiska sanningen går tvärtemot många ekonomiska teorier som antar att teknologiska framsteg kan frikoppla produktion från miljöpåverkan, säger han och fortsätter:

– Det arbete jag har gjort sedan 2019 visar tydligt att höginkomstländer inte har lyckats göra sin tillväxt ”grön” i någon betydelsefull definition av begreppet. Valet vi har är att antingen planera för en nerväxt i dag för att komma tillbaka till en hållbar ekonomi, eller möta kollaps i morgon.

DEN FRAMTIDSVISIONEN delas inte av alla. Bland många ekonomer är marknadsekonomi och tillväxt alltjämt centralt, även under omställningen till ett mer hållbart samhälle. För Timothée Parrique är det tydligt att gamla teorier måste skrotas för att ge plats åt nya.

– Efter tjugo år anses ämnet nerväxt antligen vara värt akademisk utforskning. De flesta ekonomer fortsätter dock att avfärda det. Om något visar det här bara vilken brist på fantasi som finns inom de flesta ekonomiska institutioner. Traditionella ekonomer upprepar samma gamla trick – skatt på kol och teknologiska framsteg – som den ultimata lösningen på alla miljöproblem och vägrar ta till sig nyare, mer sofistikerad tvärvetenskaplig litteratur som bevisar att de har fel. De försöker envist lösa dagens problem med gårdagens teorier. Det är dags att kicka in lite kreativitet i ekonomisk teori.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

Degrowth-kritikern Fredrik N G Andersson:

”Det finns inte per automatik ett samband mellan tillväxt och ökade utsläpp”

Det är inte degrowth utan marknadsekonomi som kommer att möjliggöra ett hållbart samhälle. För nationalekonomen Fredrik N G Andersson är det solklart – forskarna som förespråkar nerväxt har fel. – De missar målet genom att attackera tillväxten istället för själva problemet, säger han.

Att ämnet nerväxt engagerar är tydligt. Lika ivriga som förespråkarna är, lika kritiska är tvivlarna. Fredrik N G Andersson, docent vid Nationalekonomiska institutionen, tillhör de senare. Han menar att själva utgångspunkten inom nerväxt-paradigmet är felaktig och att vi måste värna det välfärdssamhälle vi har i dag.

– Det samhälle vi har lyckats skapa, med en fungerande ekonomi som skapar välstånd och demokrati, är unikt i den mänskliga historien och det ska vi vara rädda om. Att bara gå in och rasera allt det genom nerväxt, det är att leka med elden, säger han.

FREDRIK N G ANDERSSON har länge forskat om effekterna av omställningen till en fossilfri ekonomi, och håller med degrowth-forskarna om en sak – utsläppen måste minska och det snabbt. Samtidigt är han övertygad om att det är inom de marknadsekonomiska ramarna omställningen ska ske. Det finns inte per automatik ett samband mellan tillväxt och ökade utsläpp, säger han och pekar på ett diagram på datorskärmen.

– Här kan vi se att Storbritanniens utsläpp är nere på samma nivåer som på 1850-talet. Sverige är nere på nivåer som vi hade på 1960-talet. USA är också på väg ner. Samtidigt går tillväxten upp. Det vill säga – bara för

Fredrik N G Andersson är övertygad om att det går att rädda planeten med marknadsekonomi. FOTO: KENNETH RUONA

”Vi är inte hållbara idag och något måste förändras. Men ska vi verkligen attackera tillväxten då?”

att vi blir rikare så tär vi inte mer på klimatet.

Så att sluta producera och konsumera ser han inte som en lösning. Däremot behöver vi producera och konsumera andra saker än tidigare. Medan stål- och kemikalieframställning står för stora mängder utsläpp är produktionen av till exempel IT och tjänster nästan utsläppsfri. Fredrik N G Andersson pekar på flera fördelar med marknadsekonomi – den lyfter människor ur fattigdom, den främjar demokrati och den förutsätter en gynnsam konkurrenssituation. Tack vare den har vi kunnat finansiera vård och skola. Med nerväxt skulle allt det gå förlorat, menar han.

Samtidigt kan vi inte fortsätta som vi har gjort hittills.

– Vi är inte hållbara idag och något måste förändras. Men ska vi verkligen attackera tillväxten då? Eller ska vi attackera det som inte är hållbart?

Fredrik N G Andersson visar fler diagram. Han har delat in de största utsläppskällorna i fyra kategorier – basindustrin, transporterna, jordbruket och elproduktionen. Sammanlagt står de för nästan 80 procent av de svenska utsläppen.

– Det vi måste göra är att attackera de sektorer som har höga utsläpp och där kommer det att finnas tuffa saker att göra.

ATT DET GÅR att rädda planeten med hjälp av marknadsekonomi är han övertygad om. Nerväxt ser han som ett sätt att nedmontera välfärdssamhället.

– Det går inte ihop. De som förespråkar nerväxt låtsas att vi kan ha kvar sjukvård och skola, men vi ska inte producera välfärd som kan bekosta det hela.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

Tove Mattisson kombinerar jobbet som internationell koordinator med en stor kärlek till sång och musik. Nyligen backade hon, tillsammans med sin gospelkör, upp Carola under hennes framträdande i Melodifestivalen.

Carola håller sin hand över Tove Mattisson i kören under en mellanakt i Melodifestivalen.

Tonsäker koordinator showade i Melodifestivalen

När Carola firade 40-årsjubileet av låten Främling tidigare i år, gjorde hon det med storartad show i mellanakten under Melodifestivalens fjärde deltävling. Med sig på scenen i Malmö arena hade hon förutom ett gäng dansare också en rödklädd gospelkör. Och om en av de skönsjungande körmedlemmarna kändes bekant i tv-rutan var det förmodligen Tove Mattisson, till vardags internationell koordinator vid LU.

– Vi i kören har några ögonblick vi är extra stolta över, och att producenten för SVT ringde upp och frågade om vi ville köra bakom Carola är definitivt ett av dem. Carola hade hört oss sjunga och tyckte att vi hade "nice vibes", säger hon.

MUSIKEN HAR ALLTID varit en stor och självklar del av Tove Mattissons liv. Hon showade redan som barn, gick estetisk linje på gymnasiet, pluggade musik på folkhögskola och bestämde sig för att utbildas till sångpedagog – men hoppade av. Efter några roliga men slitsamma år som frilansande musiker bestämde Tove Mattisson sig för att byta bana. Hon pluggade genus-

vetenskap och sedan augusti förra året ägnar hon sina dagar åt att hjälpa de studenter vid Samhällsvetenskapliga fakulteten som vill åka på utbyte. Varje år är det runt 200 av fakultetens studenter som åker iväg. Tove och hennes kollegor stöttar dem såväl inför som under och efter resan.

– Det är som ett enormt, men roligt, pussel som ska läggas. Det som är så tillfredsställande i det här jobbet är när vi får ihop alla lösa trådar. Vi vill göra så många av studenterna som möjligt nöjda och det känns väldigt kul att vi lyckas få iväg 80 procent av de som söker.

ÄVEN OM JOBBET upptar mycket tid är Tove Mattisson mån om att även låta musiken ta plats. Framför allt är kören, som heter Releasèd Gospel Choir och har Malmö som bas, viktig. Den består av tretton kvinnor som alla håller på med musik på hög nivå.

– Vi tillhör ingen kyrka eller religion. Vissa av oss är sekulära, andra troende. För oss handlar det om gemenskap, glädje, att få komma som man är. Gospel handlar om ämnen som berör livet och döden och jag

tycker inte att jag får samma känslomässiga utrymme i andra genrer.

ATT MELODIFESTIVALEN var en höjdpunkt i körkarriären råder det inga tvivel om. En annan höjdpunkt var när den amerikanske världsstjärnan, rapparen och producenten Pharrell Williams ville köpa rättigheterna till ett av körens klipp på Instagram.

– Det är när vi står och värmer upp med en av Robin Stjernbergs låtar. Den filmsnutten hade Pharrell Williams hittat och ville använda till ett album han producerade. Så nu är vi med på en låt av Megan Thee Stallion, en av de största rapartisterna just nu. Det är ju otroligt.

Tove Mattisson planerar att fortsätta musicera och delta i de projekt hon tycker är roliga och givande, både med kören och på egen hand.

– Det är kul att göra sologrejer också, men jag drömmer inte om att skriva en hit och bli känd. Det är roligast att göra musik ihop med andra. Och det måste vara prestigelöst, annars tycker jag inte att det är kul.

MINNA WALLÉN-WIDUNG

Lagerkransade doktorer från fakulteter som förr tillhörde den gamla Filosofiska fakulteten. FOTO: PETRA FRANCKE

Pang för promotionen!

Kanonsalut, kransflickor, högtidstal, bön på latin och allmän pompa och ståt – traditionerna bär doktorspromotionen. Så även i år när 230 färska doktorer, 17 hedersdoktorer och 40 jubeldoktorer tog plats i Domkyrkan den sista fredagen i maj.

Doktorspromotionen är det akademiska årets allra största högtid. Varje år artar den sig också till en smärre folkfest i Lundagård med såväl lundabor som tillresta.

Som sig bör den sista fredagen i maj sken solen även i år när de barhuvade doktorerna lämnade Universitetshuset klockan tolv. Lika gul var den tre och en halv timme senare när samma doktorer lämnade Domkyrkan och stolta visade upp sina nyvunna hattar och lagerkransar.

En som känner till proceduren, åtminstone allt som händer utanför Domkyrkans murar, är Per-Åke Karlsson. I år var det 43:e året som han sköt salut med de gamla kanonerna. Och även om Wendes artilleriregemente lades ner för 23 år sedan (sedan dess har det varit Wendes militärhistoriska förening och Wendes salutbatteri som ansvarat för ka-

nonskotten) räknar han med att addera fler kanonår till sitt cv.

– Det här är både kul och högtidligt. Jag tycker universitetet är en speciell värld med kloka och förståndiga människor som ändå kan ta livet lite med en klackspark ibland.

Det kritiska momentet i saluten är att sambandet måste fungera mellan salutmarskalken inne i kyrkan och batterichefen vid kanonerna. Lösningen heter fälttelefon modell 1937. Den har tjänat oklanderligt genom åren, berättar Per-Åke Karlsson. Det oförutsedda som har hänt ett par gånger beror inte på fälttelefonen utan på att någon av de två salutpjäserna (kanonerna) har tjurat. När det hänt har skottet fått ersättas med ett pukslag.

Försvarsmaktens byråkrati kring ammunitionsbeställningar kan också räknas som ett kritiskt moment, menar han. Hittills har allt gått bra och i Wendes förråd finns tillräckligt med salutskott även för nästkommande år.

I år gick det åt 52 skott. Ett skott för en hedersdoktor kommenterade Per-Åke Karlsson medan krutröken fortfarande låg tät.

– Det var för Gullan Bornemark.

JAN OLSSON

För 43:e gången var Per-Åke Karlsson med och sköt salut för de nypromoverade i Lund.

FOTO: JAN OLSSON

KANONERNA

Kanonerna som används vid saluten är 7,5 cm i diameter, modell/1902. En pjäs väger nästan 1000 kilo. Modellen var en viktig del av den svenska beredskapen under andra världskriget. Sedan många år tillbaka används den bara för att skjuta salut.

Nu är de två doktorer i familjen! Humanistiska fakultetens hedersdoktor Fredrik Tersmeden kramas om av hustrun Kiki Lindell Tersmeden. FOTO: PETRA FRANCKE

Friska vårvindar satte fanbärarna på prov. FOTO: PETRA FRANCKE

Teologiska fakultetens hedersdoktorer Johannes Anyuru och Christine Hayes. FOTO: PETRA FRANCKE

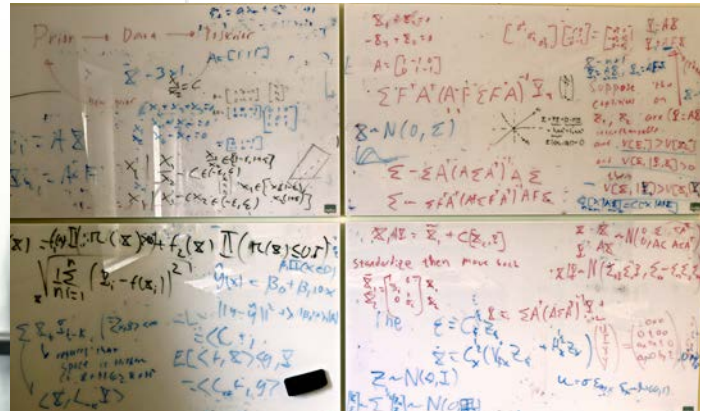
Nypromoverade doktorer från Medicinska fakulteten. FOTO: JONAS ANDERSSON

Rektor Erik Renström i samtal med biskop Johan Tyrberg. FOTO: PETRA FRANCKE

Kärt möte hedersdoktorer och musiker emellan vid repetitionen dagen före promotionen: Jason Diakité (Humanistiska fakulteten) och Gullan Bornemark (Konstnärliga fakulteten). FOTO: ELSA TROLLE ÖNNERFORS

Jonas Wallin har utsetts till årets statistikfrämjare, bland annat för att han kan göra uträkningar som ovanstående begripliga för vanligt folk. FOTO: TOVE SMEDS

Årets statistikfrämjare förutsåg resultatet i riksdagsvalet

STATISTIK. Jonas Wallin, forskare på Ekonomihögskolan, har tillsammans med datajournalisten Jens Finns och statistikern Måns Magnusson utsetts till årets statistikfrämjare. Priset får de för arbetet med botten Ada. Med hjälp av modellen lyckades de i fjol förutse resultatet i riksdagsvalet.

Bortom enkla stapeldiagram finns termer som diskreta stokastiska variabler, Gauss-Markovs sats och oändliga kvadratmeter whiteboards med oläsliga formler. Mitt i allt detta finns de som omvandlar det obegripliga till mer lättillgänglig information. Jonas Wallin, docent och nyligen utsedd till årets statistikfrämjare, är en av dem.

TILLSAMMANS MED sina två kollegor hyllas han av Svenska statistikfrämjandet för sitt sätt att presentera statistik och förklara osäkerhet när man använder moderna statistiska modeller.

– Vi påbörjade arbetet två år före valet för att vi tyckte att det saknades träffsäkra och väl underbyggda opinionsmätning-instrument som tog hänsyn till en mängd olika variabler, säger han.

Oavsett om det är Mark Twain eller Benjamin Disraeli som ska tillskrivas citatet om att det finns tre sorters lögn: "lögn, förbannad lögn och statistik", så menar Jonas Wallin att det finns korn av sanning i det.

– Det ligger något i det då folk tenderar att ha stor respekt för siffror och är okunniga om sannolikhetsteori. Därför är det lätt att luras medvetet eller omedvetet med hjälp av statistik. Vanligaste förvirringen sker när man tittar på fel urval.

Jonas Wallin berättar att det var när han insåg den praktiska nyttan med statistik som han blev fångad av ämnet.

– Jag kommer från matematisk statistik innan machine learning blev populärt och då var det inom statistik som man jobbade praktiskt med data. Intresset för det teoretiska kom senare. Jag har läst lite biologi och

programmering och någon kurs i ekonomi, men jag fångades just av den praktiska nyttan med statistik.

INTE MINST UNDER PANDEMIN kom hans kunskaper till användning när han var med om att göra skattningar av dödsfall för att förbättra prognoserna.

– Just nu arbetar jag tillsammans med en postdoc i statistik, Najmeh Abiri. Vi ska försöka bidra i arbetet med att skapa en databas för foton på fästingar. Vi använder metoder för att automatiskt kunna klassificera vilken typ av fästing det är, för att sedan kunna ha koll på hur de olika arterna sprider sig över tid och rum.

I nuläget klassificeras bilderna manuellt, men inom kort ska arbetet automatiseras genom deep learning. Datorn kommer då att med hjälp av foton kunna avgöra skillnader mellan olika sorters fästingar. På så vis kan forskarna se deras spridning och var det förekommer farliga sorter.

PETER KJÄLLKVIST

Fullt av gråzoner i de etiska regelverken

ETIKPRÖVNING. Etik, eller brist på etik, har debatterats i samband med ett par uppmärksammade forskningsprojekt vid LU den senaste tiden.

Etnologen Susanne Lundin har arbetat aktivt med frågor kring etikprövning i många år. Hon menar att det fins gott om luckor och brister i dagens regelverk.

En avhandling som bland annat tar upp islams inflytande på organisationer och politiska partier i Sverige och namnger personer. En studie som visar att kvinnliga studenter som bedöms som snygga får lägre betyg vid distansundervisning. Exempelen har skapat debatt kring forskningsetik.

Syftet med lagen om etikprövning är att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning, men ibland kan den krocka den med andra principer.

– Det visar hur komplicerat och komplext det är. Det som kan vara okej enligt ett synsätt är inte nödvändigtvis okej enligt ett annat, säger Susanne Lundin, professor vid Institutionen för kulturvetenskaper.

ETT EXEMPEL där principer står mot varandra är utvecklingsarbete kontra forskning. Så länge det rör sig om utvecklingsarbete faller det inte under etikprövningslagen, däremot under andra förordningar som GDPR.

– Kruxet är att forskning och utvecklingsarbete kan vara i princip samma sak. Till exempel är det inte tillståndspliktigt enligt etikprövningslagen att samla in data om man ska utveckla vården, men om det utvecklingsarbetet publiceras i en vetenskaplig tidskrift så är det forskning och då krävs godkänd etikprövning, säger Susanne Lundin.

Ett annat problem hon pekar på är att

Susanne Lundin. FOTO: TOVE SMEDS

forskning definieras som något doktorander och mer seniora forskare arbetar med. Om en masterstudent gör en avancerad materialinsamling och analys behöver det inte etikprövas.

– Men vad händer om detta arbete senare blir en del av ett större forskningsprojekt, då är ju den delen inte etikgodkänd. Var går egentligen gränserna för vad som är forskning? frågar hon sig och fortsätter:

– På grund av detta diskuterar universitet att eventuellt införa etikprövning för arbeten på masternivå. Oavsett hur det blir måste vi forskare och lärare tänka till flera gånger innan vi använder grunddata från till exempel en masteruppsats.

Systemet för etikprövning ska ses över

Etikprövningsmyndigheten har fått i uppdrag att utveckla rapporteringen om inkomna och avgjorda ärenden som endast rör behandling av personuppgifter. Rapporteringen ska sedan kunna användas som underlag för att

Ett tredje problem som hon lyfter är att etikprövningen nästan uteslutande fokuserar på forskningsprocessen och forskningspersonernas säkerhet. Långt mindre handlar det om den påverkan på samhället som forskningsresultaten kan få. Till exempel framsteg inom artificiell intelligens och genteknologi.

– Ofta tänker man inte på följderna för samhället i stort. Det finns inget självklart svar på vem som ska ta det ansvaret, men vi måste diskutera det, säger Susanne Lundin.

– Etikprövningslagen är viktig, men den räcker inte. Det får inte bli så att ett godkänt etikprövningstillstånd bara blir en legitimitetsstämpel. Vi måste ha ett ansvarsfullt förhållningssätt hela vägen i vårt arbete och lära oss att tänka på tvären.

JAN OLSSON

SUSANNE LUNDIN

Lagen om etikprövning trädde i kraft 2004. Samma år blev Susanne Lundin vetenskaplig sekreterare för etikprövningsnämnden i södra regionen och dess avdelning för "övriga ärenden", det vill säga ärenden som inte handlade om medicin. Efter många år lämnade hon den vetenskapliga sekreterarrollen bakom sig. Numera engagerar hon sig i etikfrågor som ledamot i HT-fakulteternas etikråd.

ChatGPT skriver välformulerat men opålitligt om fysik

ARTIFICIELL INTELLIGENS. ChatGPT är en textrobot, så hur klarar den ämnet fysik?

Den frågan ställde sig Ann-Marie Pendrill, professor emerita och tidigare föreståndare för Nationellt resurscentrum för fysik. Tillsammans med Uppsalakollegan Bor Gregorcic testade hon fysikkunskaperna hos chattbotten. Resultatet blev vårens mest nedladdade artikel i tidskriften *Physics Education*.

Ann-Marie Pendrill beskriver chattbottens svar som motsägelsefulla och opålitliga med brister vad gäller fakta. Det som är korrekt blandas med direkta felaktigheter. För att inse vad som är rätt och vad som är fel krävs en hel del kunskap i ämnet.

Språkligt däremot, var svaren näst intill fulländade, enligt författarna.

– Jag tror det hänger ihop med att den har tränat sig på texter på nätet, inklusive texter i fora där många skriver även om de inte kan fysik. Ord i fysiken har ofta en väldigt exakt betydelse, som dessutom kan skilja sig från hur orden används i vardagen, säger Ann-Marie Pendrill.

ATT CHATGPT inte går att lita på är tydligt, menar hon. Vid ett tillfälle bad hon den att generera en flervalsfråga och frågade sedan vilket svar som var rätt. När hon bad den att svara en gång till så valde den ett annat alternativ.

Utan framgång försökte författarna vid ett antal tillfällen förmå chattbotten att rätta felen den gjort och undvika motsägelser.

– När vi konfronterade den gav den allt längre svar där korrekt information blandades med felaktigheter. Vi upplevde att den reproducerade vanliga missuppfattningar.

Ann-Marie Pendrill är en av författarna bakom vårens mest nedladdade artikel i tidskriften *Physics Education*. FOTO: EMELIE ASPLUND

Ann-Marie Pendrill menar att chattbotten kan vara en bra ingång till ett nytt område inom fysiken och ge en överblick. Den kan fungera för att få till en första version av en text, en version som måste bearbetas och granskas kritiskt. Om ChatGPT används på det sättet kan den vara till nytta både för lärare och studenter, anser hon.

– Det kan vara användbart att prata om olika svar från ChatGPT och om de är fel eller rätt eller någonstans mitt emellan. Inte minst kan det vara till nytta inom lärar-

utbildningen för att diskutera vanliga problem som kan uppstå.

ANN-MARIE PENDRILLS RÅD är att alla bör testa ChatGPT eller någon annan chattbot. Den snabba utvecklingen inom AI försvårar upptäckten av plagiat och svar som konstruerats av en chattbot, varnar hon. För att ha en chans att avslöja fusk krävs att lärare följer studenternas process noggrant och vet hur chattbotten fungerar.

JAN OLSSON

Rekryteringsofficeren Christian Brandell och meteorolog Greta de Ridder hade fullt upp med att svara på frågor när Naturvetarkåren anordnade en karriärdag. En tredjedel av Försvarsmaktens anställda är civil personal.

Meteorologutbildningen kan vara på väg tillbaka

METEOROLOGI. Försvarsmakten är intresserad av att rekrytera naturvetare. Inte minst söker man med ljus och lykta efter meteorologer, en utbildning som kanske är på väg att göra comeback i Lund.

Geologer, fysiker, beräkningsvetare och specialister inom miljö- och klimatområdet. Det är några av de civila yrkesgrupper som försvaret letar efter. Den mest eftersökta kompetensen är kanske den som meteorolog. En student som utbildar sig till meteorolog kan bli anställd med lön under hela utbildningen.

– Klarar man våra tester så blir man anställd under hela utbildningen. Tyvärr har utbildningen pausats i Lund och ämnet meteorologi går just nu bara att läsa i Stockholm och Uppsala, säger Greta de Ridder, själv meteorolog vid Skaraborgs flygflottilj.

Fysikern Elna Heimdal Nilsson på LTH var tidigare koordinatör för meteorologutbildningen i Lund. Hon bekräftar att utbildningen pausades på grund av för få sökande. Ambitionen nu är att omarbete utbildningen till en inriktning som kombinerar klimatfysik och meteorologi.

– Vi har ett gäng duktiga forskare i aerosolfysik som har kompetens att utbilda i meteorologi.

Elna Heimdal Nilsson är ställföreträdande prefekt vid Campus Ljungbyhed och där finns ett intresse för ämnet.

– Pilotstudenterna behöver läsa meteorologikurser och drönarlabbet i Ljungbyhed skulle kunna användas för detta. Summerat kan man väl säga att viljan finns, men vi får se om det organisatoriskt går att få till en ny utbildning och om studentunderlaget i så fall räcker till.

TEXT & FOTO: JAN OLSSON

FOTO: JOHAN PERSSON

Ny utbildningsstrategi har tagits fram

För första gången har universitetet antagit en utbildningsstrategi. Internationalisering, samverkan med arbetsmarknaden och livslångt lärande är några fokusområden.

I takt med att samhället förändras måste Lunds universitet kunna möta de förväntningar som växer fram. Det är en av utgångspunkterna i den nya utbildningsstrategi som gäller 2023-2024.

I strategin framgår bland annat att samverkan med arbetsmarknaden, samarbete över ämnes- och fakultetsgränser och digitalisering är viktiga faktorer framåt.

Lärmiljöerna ska vara flexibla och tillmötesgå studenterna oavsett hur de deltar i undervisningen, på plats eller digitalt. Pedagogisk kompetensutveckling är centralt, liksom att undervisningen ska dra nytta av studenternas olika bakgrunder och kompetenser.

Livslångt lärande är en annan viktig punkt och fokus de kommande åren ska ligga på kortare kurser som vänder sig till yrkesverksamma eller personer med behov av kompetensutveckling och fortbildning.

Vidare är internationalisering och alla studenters möjlighet att skapa en interkulturell kompetens centralt. Här blir digitala verktyg särskilt viktiga eftersom inte alla har möjlighet att resa iväg.

Utbildningsstrategin bygger på plattformen för strategiarbete.

Nina Nordh, projektledare vid Avdelningen för säkerhet och miljö.

Varför har du skrivit en trädgårdsbok?

– När jag skrev min första trädgårdsbok om Sofiero blev jag fascinerad av de tankar om mer naturliga trädgårdar som kom i slutet av 1800-talet, inte minst genom den irländska trädgårdsmästaren William Robinson som skrev boken *The Wild Garden*. Mycket är i linje med det som lyfts fram i dag kring hållbarhet och biologisk mångfald i våra trädgårdar.

Vad är en Arts and Crafts-inspire-rad trädgård?

– Det är en trädgård där det vilda och ordnade går hand i hand. Många gånger är Arts & Crafts-trädgårdar mer formella närmast huset

och blir rufsigare ju längre bort man kommer. Det är också en trädgård där blommor är i centrum från tidig vår till sen höst, till glädje för bland annat pollinerande insekter. Och inte minst en vacker trädgård att njuta av.

NINA NORDH

Trädgård närmare naturen: Arts and Crafts och en vildare trädgård
(Bokförlaget Arena)

Om distansarbete i romanform

VIKEVI ROSENGREN

Grannskapskontoret

(Lava Förlag)

Distansarbete på gott och på ont har ofta diskuterats sedan pandemin bröt ut. Nu har Calle Rosengren, arbetsmiljöforskare vid LTH, tillsammans med hustrun Jana Rosengren skrivit en skönlitterär kortroman på temat.

Vad skulle hända om man släppte ner ett kontorskollektiv, ett grannskapskontor

för bland andra distansarbetare, i en liten avfolkad landsortsby som sett sina bästa dagar? Jo, ganska så positiva saker visar det sig när bokens huvudperson Alex ger upp stressen i storstan för byn han en gång lämnat.

HÅKAN WALLANDER

Under olivträdet:

Om våra hungriga jordar från Toscana till Skåne

(Natur & Kultur)

För femton år sedan slog Håkan Wallander till. Tillsammans med åtta vänner köpte han en olivlund i Toscana. Insatsen: 30 000 kronor per person. Den toscanska marken blev en utmaning, även för markelogiprofessorn från Lunds universitet. Några feta daggmaskar syntes inte till när han försökte sätta grepen i den stenhårda jorden.

I boken berättar Håkan Wallander om ansträngningarna för att öka bördigheten och mullhalten i olivlundens jord. Boken handlar också om markens betydelse för att, om rätt brukad, motverka klimatförändringar.

SUSANNE ÅKESSON

Bevingade vänner:

Hur jag fyllde min trädgård med fåglar

(Natur & Kultur)

Kal men med potential. Så beskriver Lundaprofessorn Susanne Åkesson trädgården (med tillhörande hus) som hon köpte för 20 år sedan. Målet blev att steg för steg förvandla trädgården till ett litet paradiset för fåglar – och för människor.

På de cirka 280 sidorna möter läsaren gråsparvar, koltrastar och lövsångare. Plus många andra arter. Boken innehåller även konkreta tips på hur en trädgård blir en plats där fåglar trivs.

Tillsammans med fotografen Brutus Östling tilldelades Susanne Åkesson Augustpriset 2009 för boken Att överleva dagen.

LUM har engagerat några gästkrönikörer som återkommande skriver. I det här numret är det Christer Löfstedt, professor vid Biologiska institutionen, som skriver om hur arbetet med att söka anslag förändrats genom åren. Åsikterna är skribentens egna.

Den gamla goda tiden

”Ja. Det var en lycklig tid. Så här långt efteråt ser jag alldeles tydligt att den var lycklig.”

Inledningen till Lars Gustafssons *Tennisspelarna* påminner om när jag 1985 sökte och fick mitt första anslag från dåvarande Naturvetenskapliga forskningsrådet NFR, numera Vetenskapsrådet VR. I jämförelse med den detaljreglering som gäller för dagens ansökningar var det en ansökan på fri vers som resulterade i ett ramanslag att användas efter bästa förstånd och med obetydliga krav på rapportering. Ingen datalagringsplan, inga etiska tillstånd, ingen årlig ekonomirapportering, inga krav på ”öppen publicering”. Jag antar att rådet utgick från att jag skulle följa rådande lagstiftning om jag beviljades medel. En enkel blankett och några bilagor. Förvaltningspålägget var 3,1 procent.

ATT JAG SKULLE rapportera mitt sista VR-anslag senast den 31 mars i år kom inte som någon överraskning. Det fanns i kontraktet men redan två minuter över midnatt på årets första dag önskades jag Gott Nytt År av ansöknings- och rapporteringssystemet Prisma: ”Det är nu dags för ekonomisk återrapportering av bidrag”. ”Senast 2023-03-31 14:00 behöver du ha granskat/godkänt rapporten.” Kunde inte VR som med oerhörd detaljrikedom instruerar om hur anslag skall sökas och rapporteras ha instruerat IT-systemet att vänta med påminnelsen till årets första arbetsdag? Måndagen den 2 januari påmindes jag förvisso om ”vetenskaplig rapportering” vilket i jämförelse framstod som ett fall framåt. Under mars fick jag sex ytterligare påminnelser. Jag förstod att det var blodigt allvar men tänkte samtidigt tanken att låta bli att rapportera? Bara för att se vad som hände?

”Vem läser dessa rapporter och till vad nytta?”

Nyfikenhetsdriven aktionsforskning! Skulle universitetet bli återbetalningsskyldigt eller skulle jag drabbas av personliga repressalier?

RAPPORTEN LÄMNADES IN I TID inklusive nyckelord, redogörelse för ”adresserade forskningsfrågor” och deklaration av kön (ingetdera hade ändrats sedan jag sökte anslaget).

Rapportering av projektdeltagare föreföll meningslös och omöjlig. De 17 publikationerna med mer eller mindre stöd från anslaget har 45 medförfattare. Rutan för patent jag sökt och beviljats under perioden liksom företag som bildats är resultatet av tidigare anslag från VR och andra finansiärer så den rutan blev tom. Relevansen för de globala hållbarhetsmålen (Agenda 2030) var en ny aspekt men varför begränsa till tre? Min forskning under 45 år är resultatet av stöd från de flesta möjliga (och omöjliga) finansiärer. En nyckel till framgång har varit att inte fästa så stort avseende vid var pengarna kom ifrån och hur de var avsedda att användas. Inga olagligheter men ofta långt ifrån forskningsplanen. Detaljstyrning har inte bidragit med något positivt.

DEM LÄSER DESSA RAPPORTER och till vad nytta? Kanske är det bara jag som blivit gammal? Yngre kollegor verkar acceptera pålagorna vilket dock kan vara ett utslag av att de saknar val eller inte var med på den gamla goda tiden. Jag är lättad över att numera inte behöva lämna in tjugo fysiska exemplar av ansökan. Allt var inte bättre förr men det är mycket värre nu!

CHRISTER LÖFSTEDT,
PROFESSOR VID BIOLOGISKA INSTITUTIONEN

Hur gör man karriär på Lunds universitet?

KARRIÄRVÄGAR. Jag började på Lunds universitet för snart fyra år sedan, först som biträdande forskare och sedan 2023 som forskare. Trots en nu ganska ansevärd tid som anställd har jag fortfarande svårt att förstå hur karriärvägen för en forskare ser ut på Lunds universitet, men jag börjar begripa hur den *inte* ser ut.

Jag har med åren lärt mig att lärartjänster är det finaste man kan ha, och att en sådan tjänst är fullständigt nödvändig om man vill göra karriär, i bemärkelsen bli professor. Men jag har fortfarande inte lyckats förstå hur jag ska få en sådan tjänst. Något som är helt klart är att det inte räcker med att göra det som förväntas av en, det vill säga undervisa, dra in forskningsmedel, handleda doktorander och samverka med samhället. För allt det har jag gjort och mer därtill.

Den medicinska fakulteten, där jag arbetar, lade nyligen fram vad de kallar en handlingsplan för lärar- och forskartjänster. En plan, som namnet till trots fokuserar mest

på det förstnämnda och lämnar mycket att önska vad gäller handlingskraft kopplat till karriärutveckling för oss forskare. Detta trots att så kallad "övrig forskande personal" är den överlägset största personalgruppen (482 personer) vid fakulteten efter doktorander. Som jämförelse finns det 151 lektorer/biträdande lektorer. Fakulteten har alltså ansträngt sig för att ta fram en plan för en minoritet av de anställda.

Jag har nu efter några år börjat vänja mig vid att betraktas som något av en andra klassens anställd men känner ändå att jag vill peka på några skillnader som finns mellan lärare och "övrig forskande personal" som i mina ögon framstår som relativt orimliga.

- Forskare kan inte vara examinator för kurser, alldeles oavsett hur lång erfarenhet de har av undervisning. I mitt fall leder det till den smått komiska situationen att den postdok jag handleder är examinator på en kurs som jag leder och ansvarar för.

- Lärare som får externa forsknings-

medel får en "bonus" av Medicinska fakulteten. Detta gäller inte för forskare som lyckas med samma bedrift. Detta förstärker den ojämlikhet som redan finns mellan lärare (som har delar av sin tjänst finansierad av fakulteten) och forskare (som inte har det). Allt enligt den bibliska principen om att till den som redan har skola vara givet.

- Vi får ofta höra hur viktigt det är att lärare prioriteras för undervisningsuppdrag. Samtidigt är det så att undervisningen inom magisterprogrammet i folkhälsovetenskap där jag själv är verksam, i stora delar leds av personer som inte har lärartjänster. Programmet har under många år varit ett av de mest sökta programmen i Sverige, men signalen från fakulteten är att de undervisandes insatser inte är lika mycket värda.

- Uppdelningen mellan lärare och övrig forskande personal skapar svärmotiverade löneskillnader där personer som utför liknande jobb har väsentligt olika löner. Personer med lärartjänster har alltså en tryggare finansieringssituation och högre lön. Det här skapar inneboende ojämlikheter och underminerar den kollegiala sammanhållningen.

Det finns fler exempel.

Det som skaver mest är att det som forskare inte finns några karriärvägar. Den

Vicedekanan vid Medicinska fakulteten:

Vi jobbar på ett mer hållbart karriärsystem

KARRIÄRVÄGAR. Bäste Jesper Sundewall, vi i ledningen för Medicinska fakulteten vill tacka dig för din kritik. Din berättelse påpekar för oss kända brister gällande ett sammanhållet karriärsystem för unga forskande och undervisande medarbetare. Det är en fråga som fakulteten arbetar intensivt med för att åstadkomma en förbättring, trots snävare ekonomiska förutsättningar de senaste åren.

Som du själv skriver har fakultetens arbete med förändring av tjänstesystemet hittills resulterat i en ny handlingsplan som innefattar en ökad tydlighet avseende karriärgången för medarbetare med lärartjänst. Otydliga karriärvägar även för yngre forskare beskrivs i denna plan (s. 10) som den högst listade av kvarstående utmaningar. Att planen i sin nuvarande form främst innebar reformer avseende hantering av lärar-

tjänster berodde på att fakultetens ekonomiska situation krävde snabba insatser inom det området.

Vad gäller de personer som arbetar med forskning och undervisning utan lärartjänst, så arbetar en engagerad grupp sedan början av 2023 med att ta fram ett förslag på ett hållbart karriärsystem som vi hoppas, inom en snar framtid, ska skapa tydligare villkor och förväntningar bland de som bör-

karriärväg som stakas ut i handlingsplanen är att man inte ska vara forskare – vi ska bli lektorer. Men den som läst de senaste årens ekonomiska redovisningar för Medicinska fakulteten vet att utsikterna för detta är skrall, för att uttrycka sig mildt.

För att komma tillrätta med de här och andra skevheter och skapa bättre förutsättningar för alla som forskar så bör fakulteten ta fram en betydligt mer enhetlig och sammanhållen handlingsplan. En plan som är grundad i hur verkligheten ser ut och som strävar efter att skapa goda karriärvägar för såväl forskare som lärare vid fakulteten.

Konsekvensen för min egen del är att jag harvar på. Som tur är gillar jag som sagt mitt jobb! Men vid det senaste medarbetarsamtalet tog jag bort målsättningen om att "få en lärartjänst" ur min personalplan. Varför kan man undra, för jag är en person som gillar att sätta mål. Men är det rimligt att sätta målsättningar för något som jag inte har någon som helst kontroll över?

Jag tycker inte det.

JESPER SUNDEWALL
FORSKARE OCH DOCENT
I GLOBALA HÄLSOSYSTEM
INST. FÖR KLINISKA VETENSKAPER, MALMÖ

jar arbeta hos oss. Detta med syfte att skapa en mer heltäckande handlingsplan, som innefattar olika karriärvägar, även för de många medarbetare som inte har lärartjänst. Ett rättvist och hållbart karriärsystem för våra medarbetare är en framtidsfråga som vi betraktar som en av de allra viktigaste. Vi är glada för att du delar vårt engagemang!

DAVID GISSELSOON NORD,
VICEDEKAN MED ANSVAR FÖR
REKRYTERING & INTERNATIONALISERING

Konferens om platsvarumärken kommer till Sverige

I höst samlas världsledande forskare och praktiker på Lunds universitet, Campus Helsingborg för att utbyta idéer och diskutera den senaste forskningen på den sjunde internationella konferensen om platsvarumärken. Temat handlar om vikten för städer, regioner och länder att skapa och stärka platsvarumärken i en osäker tid. Lunds universitet, Högskolan i Halmstad och Högskolan i Kristianstad arrangerar konferensen tillsammans.

Bakom konferensen står the International Place Branding Association (IPBA) som är en icke-vinstdrivande organisation för att främja ett hållbart platsvarumärkesbyggande och bidra till starka platsvarumärken över tid. Årets tema är "Place branding in times of crisis and uncertainty"

Cecilia Cassinger, docent i strategisk kommunikation vid Lunds universitet, är värd för konferensen som äger rum 18–20 oktober på Campus Helsingborg.

disputationer.

För kommande disputationer vid Lunds universitet, se lu.se/lup/disputations

LUM:s utgivningsplan hösten 2023

	Manusstopp	Utkommer
LUM 4	23 augusti	14 september
LUM 5	4 oktober	26 oktober
LUM 6	22 november	14 december

Sommaräng. FOTO: SIRPA UKURA/MOSTPHOTOS

Guidad visning om biologisk mångfald

Att vi måste bevara den biologiska mångfalden har vi hört, men vad betyder det egentligen, och vad kan var och en göra för att bidra? Följ med Botans nya föreståndare Allison Perrigo på en runda i trädgården där hon berättar om ämnet den 14 juni kl 17.00.

Samling utanför entrén till växthusen. Biljett köpes i förväg, se denna programpunkt på lu.se/kalendarium.

Den som vill veta mer om biologisk mångfald kan också besöka Vilda blommornas dag den 18 juni kl 11.00–15.00.

Botaniska trädgården bjuder på blomstervandringar under dagen. Program hittas på lu.se/kalendarium

Ny ledning vald vid Natfak

Naturvetenskapliga fakulteten har utsett en ny ledning för 2024–2026. **Per Persson**, professor och föreståndare för CEC, blir ny dekan från och med årsskiftet. **Karin Rengefors**, professor inom akvatisk ekologi, blir samtidigt prodekan.

Lennart Olsson, Sara Linse och Oscar Hansson.

Paul Linjamaa (mitten) tar emot pris.
FOTO: BJÖRN STRÖMFELDT/KONSTAKADEMIEN

Religionsvetare diplomerad av kungen

Bernadotteprogrammets pris och diplom har tilldelats **Paul Linjamaa**, forskare på CTR i Lund. Han var en av mottagarna när kungen delade ut diplomerna. Pristagarna får även 125 000 kronor vardera. Paul Linjamaa får priset för projektet "Den svenska receptionen av gnosticismen 1700–1950".

Teresa Ullberg.

Strokeforskare får Bundy Academys stora pris

Teresa Ullberg, forskare och docent vid LU samt överläkare vid Skånes universitetssjukhus, är mottagare av Bundy Academys stora pris på tre miljoner kronor. Hon leder flera forskningsprojekt, alla med syfte att öka kunskapen om diagnostik, vård och behandling av hjärnblödning. **Madeleine Johansson**, läkare och forskare inom kardiiovaskulär forskning, är mottagare av Bundy Academys lilla pris.

2,5 miljoner euro var till tre Lundaforskare

En välmeriterad trio vid Lunds universitet får 2,5 miljoner euro vardera i ERC Advanced Grant. **Lennart Olsson** är professor i geografi och forskar om möjligheterna för en övergång till ett jordbruk med helt nya fleråriga grödor. **Sara Linse** är professor i kemi och hon ska undersöka hur så kallade hjälparproteiner, som kan ge skydd mot degenerativa sjukdomar, fungerar.

Oscar Hansson, överläkare och professor i neurologi, får pengar för att fortsätta sin forskning om blodmarkörer kopplade till Alzheimers sjukdom.

Världsbariton får solistpris

Lunds studentsångare har tilldelat världsbaritonerna och hovsångaren **John Lundgren** årets solistpris på 150 000 kronor. Priset instiftades av Tetra Laval 2006 inför körens 175-årsjubileum.

Uniformsklädd på jobbet

Nikolas Pieta Theofanous, avdelningschef på LU Bostäder, är soldat i Hemvärnet. Han var en av de universitetsanställda som den 19 april klädde sig i uniform på Hemvärnets årligen återkommande uniform-på-jobbet-dag.

– Det är för att visa att Hemvärnet finns "överallt-alltid" och att det finns medarbetare som är villiga att engagera sig i Sveriges försvar under oroliga tider i vår nära omvärld, säger han.

Nikolas Pieta Theofanous.

Historiker blir ny ordförande för AF

Johan Stenfeldt, docent i historia, har utsetts till ny styrelseordförande för Akademiska föreningen, AF. Han har ett förflutet bland annat som

verksamhetsledare på AF, som Lundaspexare och som ledamot i Överstyrelsen. Han efterträder **Eva Leire**, universitetslektor vid LTH, som har haft ordförandeposten i tretton år.

Johan Stenfeldt.

Christelle Prinz. FOTO: KENNET RUONA

ERC Grant för diagnostik av äggstockscancer

Christelle Prinz, professor i fasta tillståndets fysik, får ERC Proof of Concept Grant på 150 000 euro för att utveckla en ny diagnostik för tidig upptäckt av äggstockscancer. Målet är att ta fram en prototyp, grunda ett spin-off-företag och ha en färdig produkt på marknaden inom fem år. Pengarna delas ut av European Research Council.

Christofer Rydenfält och Axel Eriksson. FOTO: KENNET RUONA

Forskningspengar till projekt inom arbetsmiljö

Christofer Rydenfält, universitetslektor vid LTH, har tilldelats 4,4 miljoner kronor av Afa försäkringar. Pengarna ska användas till ett projekt för att ta reda på hur arbetsmiljön för chefer i kommunal äldreomsorg kan förbättras. Hans kollega **Axel Eriksson** får 4,6 miljoner för att undersöka vilka arbetsmoment vid smältverk och dagbrott som orsakar höga halter metallpartiklar i luften.

Förlängt anslag för framstående forskning

Neuroforskaren **Oscar Hansson** och cancerforskaren **Thoas Fioretos** får tre miljoner kronor var och per år under fem år av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. De två utsågs 2018 till Wallenberg Clinical Scholars, en av stiftelsens satsningar för att stötta Sveriges främsta kliniska forskare. Nu förlängs alltså deras anslag.

Ben King. FOTO: PRIVAT

Två miljoner till diabetesforskning

Diabetesforskaren **Ben King** får två miljoner i anslag från Diabetes Wellness Sverige. Ben King är docent och forskare vid EXODIAB: Excellence of Diabetes Research in Sweden. Han får anslaget för sitt pågående forskningsprojekt om proteinet CD59-IRIS-1. EXODIAB är ett gemensamt forskningsinitiativ vid LU och Uppsala universitet.

Emma Severinsson. FOTO: MARIA LINDH

Prisas för bok om modets normer

Emma Severinsson vid Avdelningen för modevetenskap har tilldelats Lengertz litteraturpris för boken "Skräddat för herrskap: En kulturskatt på Svaneholms slott", tillsammans med fotografen **Helene Toresdotter**. Priset delas ut av Skånes hembygdsförbund.

Anna W Gustafsson. FOTO: JOHAN PERSSON

Lektor i svenska fick språkvårdspris

Anna W Gustafsson, docent och lektor i svenska vid Språk- och litteraturcentrum, har tilldelats Erik Wellanders språkvårdspris. Hon får priset för sina undersökningar av texter som social handling, av samtal och texter i vården och av utvecklingen av ordförståelse. Priset är instiftat av Stiftelsen Erik Wellanders fond, vars uppgift är att främja svensk språkvetenskaplig forskning.

Hallå Fredrik Bexell...

... 38-årig Lommabo som efter femton år som specialistofficer inom Försvarsmakten nu i juni blir ny säkerhetschef vid Lunds universitet.

Vilken blir din viktigaste uppgift?

– Att nå ut till alla. Det kanske låter som en floskel men säkerhet är något vi skapar tillsammans. En del tycker nog att vi är en bromskloss och ibland upplevs vi kanske som jobbiga. Men det är precis tvärtom, vi vill göra det enkelt att göra rätt. Säkerhet får inte vara något krångligt för då faller det direkt. Jag tycker man ska se oss som hjälp till självhjälp.

Vad är det första du ska göra?

– Jag vill vara ute så mycket som möjligt i verksamheten. I början vill jag besöka alla fakulteter och höra hur de ser på säkerhet och vad de brottas med.

Vad är viktigast att tänka på som anställd?

– Att man inte bara antar att allt står rätt till. Ser man något man reagerar på så ta tag i det. Det kan handla om så enkla saker som att en dörr som brukar vara stängd står uppställd eller att man ser någon i korridoren som man inte känner igen. Presentera dig och fråga vem det är. Och stäng den där dörren.

Vad tar du med dig från Försvarsmakten?

– Jag vet hur det är att jobba med tydliga strukturer och systematiskt säkerhetsarbete i en stor organisation. Till exempel hur arbetet byggs upp kring säkerhetsanalyser, styrdokument och funktionsplaner. Det som däremot blir nytt för mig är miljöaspekten på säkerhet. Ett exempel är diverse kemikalier och brandfarliga ämnen.

Har hotbilden mot myndigheter förändrats de senaste åren?

– IT-hoten är de som förändrats mest. LU har en CISO (Chief Information Security Officer, red:s anm.) som ansvarar för informations säkerheten så det ligger inte på mitt bord. Andra tillvägagångssätt att olovligt komma över information är mer konstanta men de uppmärksammas mer nu. Med det sagt ska vi absolut inte vara bläögd och tro att vi är förskonade från det som händer i resten av samhället. Med tanke på den verksamhet som vi bedriver så skulle jag bli väldigt förvånad om det inte finns verksamhet riktad mot LU.

Är ett universitet utsatt på annat sätt än andra myndigheter?

– När man bedriver högkvalificerad forskning är det klart att det är intressant för individer, företag och vissa länder att komma åt den. Så ja, universitet är utsatta. Särskilt som vi har en öppen verksamhet med forskning och utbildning där vi samverkar med omvärlden. Men, som sagt, man får inte vara bläögd utan måste ha koll på vad som är öppet och vad som måste skyddas.

Varför sökte du jobbet?

– Jag är så gott som uppvuxen i Lund och har gått på Polhemskolan och genom åren har jag tänkt att universitetet verkar vara en trevlig arbetsplats. Sedan spelar det så klart roll att jag har pendlat i många år och varit utomlands mycket. Jag ser fram emot att tillbringa mer tid med familjen, min sambo och våra två barn.

Är du släkt med universitetets tidigare rektor Göran Bexell?

– Ja, Göran är min mormors kusin.

TEXT & FOTO: JAN OLSSON